

SZÉL DÁNIEL*

A posthumus jogvédelem új kérdései

Az elhunytak és hozzátartozóik személyiségi jogi védelme a gyülekezési jog viszonyrendszerében

Bevezető gondolatok

Emberi létünk természetes része az elmúlás, az azzal járó gyász. Mindenki másképpen dolgozza fel ezeket, hol a fájdalom, hol a harag hatja át az érzések tengerét. Ami biztos, senki sem tolerálja, ha szerette emlékét sértik, meggyalázzák. Az egyénben kialakult kegyeleti érzések társadalmi szinten is kifejeződhetnek, más kérdés, hogy ez utóbbira a tehetetlenség terhe nehezedik – kiváltképp, ha megbecsült történelmi nagyjaink becsületét, jóhírét kell megóvni. Olykor előfordul, hogy annyira hatalmas értéket hordoz az elhunyt személye a társadalom szemében, hogy valamilyen módon, akár gyülekezés formájában is ki akarja fejezni megbecsülését, máskor pedig pont ennek az ellenkezője – olyan mély megvetést éreznek iránta, hogy az ő, és a gyászoló hozzátartozók emberi mivoltát nem kímélve, mint tömeg adnak hangot ennek a társadalom tagjai.

A dolgozat alaphipotézise, hogy a kegyeleti jog és a gyülekezési jog konfliktusa a jelenlegi szabályozási környezetben nem oldható fel.

Dolgozatom céljával tűzve, igyekszem bemutatni, hogy milyen lényegesebb változásokat hozott a 2014. március 15. napjával hatályba lépett Polgári Törvénykönyv (továbbiakban: Ptk.), milyen problémáknál lehet szükség jogalkotási beavatkozásra. Alaphipotézisünket támogató vizsgálódás keretében arra a kérdésre keressük a választ, hogy amennyiben a gyülekezési jog és más, témánk szempontjából fontos alapjogok egymásnak feszülnek, úgy milyen megoldás kínálkozik a kollízió feloldására. Ennek feltárására a gyülekezési jog és kegyeleti jog egymással érintkező pontjait fogjuk megvizsgálni, rávilágítva a kegyeleti jog intézménye mögött meghúzódó azon érdekre, miszerint a személyiség a lehető legteljesebb védelmet élvezze a halál után is, teret nem engedve az esetleges jogsértéseknek.

---

* Szegedi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar

I. Személyiségi jog – személyiségi érték

A téma feldolgozását azzal szükséges kezdeni, hogy a konfliktusban álló jogok közül a kegyeleti jogot, tehát a jogvédelem tárgyát, valamint a jogvédelem terjedelmét meghatározzuk.

1. Személyiségi jog

A kegyeleti jog vizsgálatakor a legelső lépés meghatározni, hogy mi a személyiség, a személyiségi jog és a személyiségi érték, hiszen ez képezi a kegyeleti jog kiindulópontját.

A személy jogok és kötelezettségek hordozója. A személyiségi jogvédelem tárgya az emberi személyiség. *Törő* felfogásában „...a társadalom sajátos eszmei értéként ismeri el az embert. Ebből fakad a személyiség érték jellege.”¹

Más megközelítésben: „A személyiség a test és a szellem elválaszthatatlan egysége, amely kifejezésre juttatja az egyén viselkedését és gondolkodását;”² Ebből tevődik össze a személyiség értékminősége, amely megkülönböztet másoktól.³

Hasonló ehhez az a gondolat, amely a személyiség társadalmi látcsövén keresztül láttatását elveti és vallja, hogy az egyén az, aki maga határozza meg személyiségét, a társadalom alakíthatja, de teljes valójában sohasem ismerheti meg. „Ennek megfelelően a személyiségnek sem lehet más az értékmérője, csak maga az egyén.”⁴

Az elhunytak személyiségi jogai nincsenek, ugyanakkor az élők személyiségi jogába transzformálódva fennmaradnak személyiségi értékei.⁵ Meg kell említeni, hogy a szakirodalmak olykor a személyiségi jog vagy személyhez fűződő jog terminus technicust alkalmazzák kegyeleti jog esetén is, amely nem tekinthető helytállóknak, hiszen a személyiség a halállal megszűnik, így az elhunytak személyiségi jogai nem lehetnek, csak személyiségi értékei.⁶

A Ptk. a személyiség védelmét a személyiségi jogok rendszerén keresztül látja el. Ebben egy terminus technicus váltás következett be az 1959. évi IV. törvényhez (továbbiakban: régi Ptk.) képest, amely a személyhez fűződő jog megnevezést alkalmazta. A kettő közti különbség lényege abban ragadható meg, hogy „Személyisége, és így személyiségi jogai csak az embernek vannak, eltérően a személyhez fűződő jogoktól, amelyek egyes jellege folytán megilletik a jogi személyeket is.”⁷ Ez a különbségtétel ma már a Ptk-ban is megjelenik.⁸

² PETRIK FERENC: *A személyiségi jogok vázlata*. In: PETRIK FERENC (szerk.): *A személyiség jogi védelme*. A gyakorló jogász kézikönyve 6., Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1992. 18. p.

³ Uo. 18. p.

⁴ GÖRÖG MÁRTA: *Gondolatok a merchandising jelentéstartamához, egyes típusaihoz*. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 2011/3. 24. p.

⁵ HAVASI PÉTER: *A személyek polgári jogi védelmére vonatkozó szabályozás kritikai elemzése, javaslat az új szabályozásra*. Polgári Jogi Kodifikáció, 2002/1. 17. p.

⁶ Ugyanakkor a szakirodalmak megfelelő használatának eleget téve, a következőkben az azokban megjelölt terminológiát használjuk, ahol az szükséges.

⁷ GÖRÖG MÁRTA: *A személyiségi jogok fejlődése az Mtj tükrében*. Jogtudományi Közöny, 2009/ különszám 6. p.

⁸ 2013. évi V. tv. 3:1§ (3)

A személy és a személyiség a halállal megszűnik. Azonban nem szabad elfeledni, hogy az elhunyt tovább hathat a társadalomra,⁹ az elhunyt emléke tovább él halála után mások tudatában, azok személyiségéhez kapcsolódik.¹⁰ „Ha a személyiség egy eleven folyamat, annak megszűntével, az egyén elmúlásával megmarad a folyó által életre keltetteder, a személyiség továbbra is elevenen él.”¹¹

2. Kegyeleti jog

A kegyelet, tiszteletet jelent az elhunyt személy emléke előtt,¹² amely a Ptk. megfogalmazásában a „meghalt ember emléke” kifejezéssel jelenik meg.¹³ „A kegyelet tágabb spektrumú, többféle (így különösen pszichológiai, történelmi, filozófiai, etikai, stb.) szempontból megközelíthető, míg a kegyeleti jog ennek az „érzésnek” a jogi „vetületét” jelenti.”¹⁴ Lényege abban áll, hogy az egyén és közösség számára az elhunytól valós tények maradjanak fenn, mivel csak annak alapján lehetséges az elhunytól reális megítélést adni.¹⁵

A kegyeleti jog mint személyiségi jog, annak felfogásbeli különbségeiből adódóan többféleképpen értelmezhető, így megkülönböztethetünk Petrik szerint:¹⁶

1. kiterjesztően értelmezett és
2. szűkebben értelmezett kegyeleti jogot.

Petrik véleménye szerint a kiterjesztő értelmezés nem a kegyeleti jogosult személyiségi jogi sérelmét vizsgálja, hanem azt, hogy az elhunyt személyhez fűződő jogai sérültek-e. Itt zárójelenesen meg kell jegyezni, hogy a dolgozat későbbi részében, a személyhez fűződő jogok terminus technikus még a régi Ptk. hatálya alatt íródott szakirodalmak miatt jelenik meg. E kitérő után folytatni kell a szűkebb értelmezés ismertetésével, amely szerint, „a meghalt személy személyiségi jogai megsértésének a hozzátartozó személyiségi jogi sérelmében kell megnyilvánulnia.”¹⁷ Ez utóbbi, a jelenlegi, uralkodó felfogást jeleníti meg tehát azt, hogy az elhunyt emléke, a hozzátartozó személyiségi jogán keresztül védett. Nem az elhunyt személyiségi jogait érvényesítik a kegyeleti jogosultak, hanem annak személyiségi értékeit. Jelen dolgozat keretében ezen álláspont mentén haladunk, arra a tényre tekintettel, hogy jelenleg a jogalkotó¹⁸ és a bírósági jogalkalmazási gyakorlat¹⁹ is ezt fogadja el.

⁹ TÖRÖ KÁROLY: *A személyhez fűződő jogok érvényesítésének rendje*. In: PETRIK FERENC (szerk.): *A személyiség jogi védelme*. A gyakorló jogász kézikönyve 6. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1992a. 211. p.

¹⁰ TÖRÖ KÁROLY: *Személyiségvédelem a polgári jogban*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1979. 635. p.

¹¹ GÖRÖG 2009, 7. p.

¹² Győri Ítéltábla Pf.I.20.264/2008/5. szám (forrás: www.birosag.hu)

¹³ Ptk. 2:50.§ (1)

¹⁴ GÖRÖG MÁRTA: *A posthumus személyiségi értékek védelmének egyes aspektusairól*. In: Magánjogot oktató fiatalok első találkozója és konferenciája konferenciakötet (szerk.: Görög Márta) Acta Conventus de Iure Civili. Tomus VII., Lectum kiadó, Szeged, 2007. 263. p.

¹⁵ Győri Ítéltábla Pf.I.20.264/2008/5. szám (forrás: www.birosag.hu)

¹⁶ PETRIK 1992, 20. p.

¹⁷ Uo. 20. p.

¹⁸ 2013. évi V. tv. 2:50§ (1) „Meghalt ember emlékének” kifejezést használja, következőképpen, élve a teleologikus jogértelmezés eszközével, a jogalkotó szerint az elhunytnak az emléke, a személyiségi értéke sértendő meg, és nem a személyiségi joga.

A kegyeleti jog óvja a halott emlékét, a megszűnt személyiség említett utóhatását,²⁰ „az elhunyt személy élete során megszerzett erkölcsi, személyes és társadalmi megítélésének védelmét biztosítja.”²¹ Ezáltal az elhunyt egykori személyisége része a túlélők személyiségének, az elhunyt emlékének védelme egyben az élők személyiségét is védi.²² A személyiség „... a halál után is aktuális lehet, s ennyiben a személyiség joga a halál után is gyakorolható, csak hogy nem az által az egyén által, aki életében a személyiségnek hordozója volt, hanem más egyének által.”²³

Az elhunytnak személyiségi jogai nincsenek, azonban személyiségi értékei fennmaradnak és azok az élők személyiségi jogába transzformálódnak.²⁴ Az említett személyiségi értékek pedig tulajdonképpen minden olyan formában megsérthetők, mint az elhunyt életében (amennyiben az értelmezhető az elhunyt vonatkozásában,²⁵ hisz pl. egészséghez való joga nyilvánvalóan nem lehet).

A kegyeleti jogot másfajta megközelítésben is érdemes szemügyre venni: hozzájárul a személyiség szabad kibontakoztatásához még az adott személy életében, mivel annak a gondolata, hogy halála után személyiségképe torzul, jelentős befolyással lehet a személyiségre.²⁶

Végül fontos kitérni arra, hogy a kegyeleti jogot fel lehet osztani részjogosultságai szerint is, amely alapján két nagy részre bontható:

1. általános kegyeleti jog, valamint
2. különös kegyeleti jog.²⁷

Tartalmát tekintve, az általános kegyeleti jog az elhunyt személyiségi értékeinek védelméhez való jogot foglalja magában. A különös kegyeleti jog pedig a végtisztetség megadásának jogához és részjogosítványaihoz kapcsolódik,²⁸ tehát az elhunyt emlékéhez csak közvetetten kapcsolódva, a kegyeleti jogosult kegyeleti jogainak gyakorlását öleli fel (pl. a temetés tartozik ide, annak módjának, körülményeinek meghatározása). E dolgozat kereteit meghaladná mindezek ismertetése, azonban témánk minél teljesebb megértéséhez elengedhetetlen a különös kegyeleti jog talán legfőbb részével, lényegi magvával megismerkedni: az elhunyt méltó eltemetéséhez való jogával.

¹⁹ Ez egyértelműen következik pl. az alábbi ítéletekből: Fővárosi Törvényszék 19.P.24.231/2007/5. szám; Fővárosi Ítéletábrla 2.Pf.21.891/2009/4. szám (forrás: www.birosag.hu)

²⁰ TÖRÖ 1979, 637. p.

²¹ 997/B/2005. AB hat., ABH 2008/1. III. 1.

²² TÖRÖ 1979, 637. p.

²³ BALÁS P. ELEMÉR: *Személyiségi jog*. In: Szladits Károly (főszerk.): Magyar Magánjog. I. kötet. Általános rész. Személyi jog. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1941. 632. p.

²⁴ HAVASI PÉTER: *A személyek polgári jogi védelmére vonatkozó szabályozás kritikai elemzése, javaslat az új szabályozásra*. Polgári Jogi Kodifikáció, 2002/1. 17. p.

²⁵ SZÉKELY LÁSZLÓ: *A személyiségi jogok*. In: Lenkovics Barnabás-Székely László (szerk.): *A személyi jog vázlat*. Eötvös József Könyvkiadó, Budapest, 2014. 134. p.

²⁶ FROMLOWITZ, PATRICK: *Das Urheberpersönlichkeitsrecht und das allgemeine Persönlichkeitsrecht*. Internationaler Verlag der Wissenschaften, Frankfurt am Main, 2014. 132. p.

²⁷ GÖRÖG 2007, 264. p.

²⁸ GÖRÖG 2007, 264. p.

2.1. A méltó eltemetetés joga

Szigorúan véve a temetés egy közegészségügyi feladat: a bomló test egészségre ártalmas voltának gátat szabó eszköz.²⁹

Ugyanakkor legalább ilyen fontos eszmei funkciója: a gyász, a megemlékezés megtestesítése,³⁰ ez a kegyelet legmarkánsabban szimbolikus tartalommal bíró eleme, amely ötvözi a jogot és a társadalmi szokásokat, valamint a családi hagyományokat: ez megmutatkozhat az elhunyt kedvenc színeinek, virágainak³¹ vagy akár vallási hagyományoknak a temetésen való megjelentetésében is.

Mindenkinek joga van arra, hogy temetése tisztességes, méltó körülmények között menjen végbe,³² sőt, bár oly magától értetődő: mindenkinek joga van magához az eltemetetéshez, nem számít ki volt az elhunyt. Rangtól, vagyoni helyzetől függetlenül mindenkinek biztosítani kell, hogy méltó módon, arra alkalmas helyen megemlékezhesen az elhunytól.³³

Az elhunyt iránti kegyelethez az is hozzátartozik, hogy a temetés körülményeinek meghatározásakor lehetőség szerint érvényesülnie kell az elhunyt életében kinyilvánított rendelkezéseinek, hozzátartozóinak akarata mellett.³⁴ Ha objektív körülmények, így a sírhely mérete vagy a temető belvizessége kizárják, hogy az elhunytat az általa életében meghatározott helyre, illetve módon temessék, nem beszélhetünk kegyeleti jog megsértéséről.³⁵ Az elhunyt életében kinyilvánított, temetkezési helyére vonatkozó kívánságát nem lehet érvényesíteni akkor sem, ha az mások személyiségi jogát sérti.³⁶

A temetés megzavarása, körülményeinek méltatlanná tétele súlyos kegyeleti jogsértést jelent. A jogalkalmazási gyakorlat alapján különösen ilyen, amikor a temetés lebonyolítását végzők a temetésen résztvevők által láthatóan ravatalozzák fel a holttestet, miközben az alá becsúsztott szemfedőt kirángatják.³⁷

Nem szabad megfélemlkezni arról sem, hogy az eltemetetéssel kapcsolatos jogsértések nem csak az elhunyt emlékét sértik: szerettük temetéséről történő eltiltás hatalmas lelki szenvedéssel járhat³⁸ az őt túlélőknek.³⁹

Végül fontos kimondani, hogy noha a kegyeleti jog elsődlegesen az egyes emberekhez kapcsolódik, személyiségi joguk része, a kegyelet ugyanakkor a közösség feladata is: kötelessége védeni és ápolni egykori nagyjaink emlékét, amely célból „különös rendeltetésű temető” létesíthető (pl. Nemzeti Sírkert), ahova külön feltételek alapján lehet-

²⁹ TÖRÖ 1979, 660. p.

³⁰ Uo. 661. p.

³¹ Fővárosi Törvényszék P. 21946/2013/18. sz. (forrás: www.birosag.hu).

³² 1999. évi XLIII. tv. 1. § (1).

³³ TÖRÖ KÁROLY: *Ellentmondások a kegyeleti jog szabályozásában és megítélésében*. Jogtudományi közlöny, 1991/11–12. 279. p.

³⁴ TÖRÖ 1979, 658. p.

³⁵ Szegedi Ítéltábla Pf.II.20.658/2011/3. sz. (forrás: www.birosag.hu).

³⁶ Debreceni Ítéltábla Pf.I.20.729/2011/4. sz. (forrás: www.birosag.hu).

³⁷ Debreceni Ítéltábla Pf.I.20.414/2014/10. sz. (forrás: www.birosag.hu).

³⁸ Éppen emiatt megkövetelt a kíméletesség, amely megnyilvánulhat abban is, hogy ne „zaklassák” a hozzátartozókat szerettük halálát követően sírkőreklámmal – BGH I ZR 29/09.

³⁹ Nyíregyházi Törvényszék 6.P.22.393/2011/41. sz. (forrás: www.birosag.hu).

séges a temetés. Igaz, közfeladatnak minősül az összes temető fenntartása, azokról is meg kell emlékezni, akik névtelenül járultak hozzá világgépünk alakításához.⁴⁰

A következőkben azt vizsgáljuk, kik a kegyeleti jogosultak, illetve időben meddig létezik a kegyeleti jog, hiszen ez meghatározza fő témánkat: meddig sértheti egyáltalán a kegyeleti jogot a gyülekezési jog.

II. A kegyeleti jogosultak

Fontos meghatározni, kikre tekintünk kegyeleti jogosultakként, hiszen ez a személyi kör léphet fel az elhunyt személyiségi értékeinek védelmében.

Általánosságban azt lehet mondani, mindenki kegyeleti jogosult, akiben emlékkép él az elhunytól. Kétfelé oszthatjuk ezen belül is a jogosultakat: általános és különös kegyeleti jogosultakra.⁴¹

Általános kegyeleti jogosultak tulajdonképpen a már fent említettek köre, tehát azok, akikben emlékkép él az elhunytól. Nem szükséges hozzátartozói viszony fennállta ehhez, de még személyes ismertség sem (ilyen lehet pl. egy történelmi alak).⁴²

A következőkben látható lesz, hogy a különös kegyeleti jogosultak lesznek jogosultak kegyeleti jog megsértése esetén, az ahhoz kapcsolódó igények érvényesítésére. Adódik a kérdés, hogy az általános kegyeleti jogosultak esetében beszélhetünk e vajon erről.

Nemleges válasz fogalmazható meg e tekintetben. Tény, hogy közös vonása a kegyeleti jogosultaknak az, hogy emlékkép él bennük az elhunytól, valamilyen módon kötődnek hozzá, azonban a jogalkotó a kegyeleti jog szabályozása során kifejezetten meghatározta, mely személyi kör jogosult a kegyeleti jogok érvényesítésére. Mivel a jogalkotó az általános kegyeleti jogosultak körét nem helyezi el az igényérvényesítésre jogosultak rendszerében, nem rendelkeznek ilyen joggal.

Különös kegyeleti jogosultak azok, akiknek „a kegyeleti jog egyes részjogosultságaihoz kapcsolódik igényérvényesítési joguk.”⁴³ E kategória további négy csoportba osztható:⁴⁴

- a) Az első csoportba tartoznak azok, akik kegyeleti jogsértés esetén bírói úton érvényesíthetik igényüket. A Ptk. alapján ide tartoznak a hozzátartozók, azok, akiket az elhunyt végrendeleti juttatásban részesített, valamint az ügyész.⁴⁵ Ez utóbbi ugyanakkor csak jogforrásilag tartozik az első csoportba, külön szükséges kezelni a következőkben kifejtettek szerint. Fontos megjegyezni, hogy az elhunyt emlékét védő kör szűkült ebben az esetben, hiszen a hozzátartozók közül kikerült a jegyes.⁴⁶

⁴⁰ TÖRÖ 1979, 666. p.

⁴¹ GÖRÖG MÁRTA: *A kegyeleti jog gyakorlásának jogosultjairól és az érvényesíthetőség időbeli korlátairól*. Polgári jogi kodifikáció, 2005/3. 16. p.

⁴² GÖRÖG 2005, 16. p.

⁴³ Uo. 16. p.

⁴⁴ A rendszerezéshez a továbbiakban alapul vett mű: GÖRÖG MÁRTA: *A kegyeleti jog gyakorlásának jogosultjairól és az érvényesíthetőség időbeli korlátairól*. Polgári jogi kodifikáció, 2005/3. 15–19. pp.

⁴⁵ Uo. 16. p.

⁴⁶ A régi Ptk. (1959. évi IV. tv.) 685§ b) közeli hozzátartozóként határozta meg. Jelenleg a Ptk. 8:1§ (1) tartalmazza a hozzátartozók meghatározását.

- b) A második, egy külön csoportba sorolható tehát az ügyész,⁴⁷ aki jelenleg akkor léphet fel kegyeleti jogsértés esetén, ha fennáll az ügyészi keresetindítási teszt minden konjunktív feltétele.⁴⁸ Úgy gondolom, ebből fakadóan különállóan kell kezelni az ügyészt, mivel a többi, Ptk-ban meghatározott kegyeleti jogosulttól eltérően, feltételekhez kötött a keresetindítási joga, másrészt pedig nem szabad elfeledni, hogy az ügyész maga mögött tudhatja az állam jogérvényesítést segítő gépezetét, egyfajta erőfölényt élvezve ez által, nem úgy, mint a többi kegyeleti jogosult.
- c) Szintén külön kategóriaként kezelendők a szerzők kérdésköre, akik esetében a szerzői jogi törvény szerint védelmi időn belül „*az léphet fel, akit a szerző irodalmi, tudományos vagy művészi hagyatékának gondozásával megbízott – ilyennek hiányában, vagy ha a megbízott nem intézkedik, az, aki a szerzői vagyoni jogokat öröklési jogcímen megszerezte.*”⁴⁹ Védelmi időn túl csakis az elhunyt szerző nevének feltüntetéséhez való jogának tekintetében,⁵⁰ az érintett közös jogkezelő szervezet, illetve a szerzői érdekképviseleti szervezet minősül kegyeleti jogosultnak.⁵¹
- d) Utolsó különös kegyeleti jogosulti kategória azon személyek köre, akiket a temetőkről és a temetkezésről szóló 1999. évi XLIII. tv. az elhunytat eltemettetni köteles személyekként⁵² jelöl meg.⁵³

A kegyeleti jog egyik specialitása, hogy az elhunytat túlélő kegyeleti jogosultak az elhunyt személyén keresztül összekapcsolódnak, mindannyian rendelkezni fognak ugyanazon személyre tekintettel kegyeleti jogokkal, amelyek versenghetnek egymással.

A kegyeleti jogot nem lehet kisajátítani.⁵⁴ Több kegyeleti jogosult jogát „*önállóan, de egymás jogának tiszteletben tartása mellett gyakorolhatja*”.⁵⁵ Kiemelendő, hogy „*egyik jogosult sem tehet olyat, amely sérti a halott emlékét, és a többi kegyeleti jogosult jogait vagy méltánylást érdemlő érdekeit*”.⁵⁶ Ennél fogva, egymás jogait sértik a kegyeleti jogosultak, ha az egyik jogosult megtagadja a másiktól, hogy részt vegyen a temetés körülményeinek meghatározásában.⁵⁷ Ugyanígy: sérti a kegyeleti jogosult kegyeleti jogát, ha eltiltja a többi kegyeleti jogosult a temetésen történő részvételtől.⁵⁸

Megállapítható: hiába írja elő mind a Ptk.,⁵⁹ mind a temetőkről és a temetkezésről szóló törvény⁶⁰ az együttműködési kötelezettséget, az elhunytak hozzátartozói közötti

⁴⁷ GÖRÖG 2005, 17. p.

⁴⁸ 2013. évi V. tv. 2:54§ (4)

⁴⁹ GÖRÖG 2005, 17. p. A szerzői jogi törvényben: 1999. évi LXXVI. tv. 14§ (1).

⁵⁰ GÖRÖG MÁRTA: *A kegyeleti jog és a nem vagyoni kártérítés*. Pólay Elemér Alapítvány, Szeged, 2008. 59. p.

⁵¹ Uo. 60. – A szerzői jogi törvényben: 1999. évi LXXVI. tv. 14§ (2)

⁵² 1999. évi XLIII. tv. 20. § (1)

⁵³ GÖRÖG 2005, 17. p.

⁵⁴ Debreceni Ítéltábla Pf.I.20.022/2015/7. sz. (forrás: www.birosag.hu).

⁵⁵ Szegedi Ítéltábla Pf.II.20.187/2015/3. sz. (forrás: www.birosag.hu).

⁵⁶ Szegedi Ítéltábla Pf.II.20.187/2015/3. sz. (forrás: www.birosag.hu).

⁵⁷ Debreceni Ítéltábla Pf.II.20.620/2011/6. sz. (forrás: www.birosag.hu).

⁵⁸ Debreceni Ítéltábla Pf.I.20.022/2015/7. sz. (forrás: www.birosag.hu).

⁵⁹ 2013. évi V. tv. 1:3§ (1).

⁶⁰ 1999. évi XLIII. tv. 1§ (2).

víták annyira speciálisak, hogy a jogalkotó nem képes jogilag megnyugtatóan rendezni azokat, nem parancsolhatja meg a törvény szigorával, hogy kinek van elsőbbsége kegyeleti döntésekben. Ráadásul a kegyeleti jogok, így különösen az eltemetetéssel összefüggő kegyeleti jogok gyakorlásában való állásfoglalás nem tűri az időbeli késedelmet. Helytelennek tartom azt a felfogást, amely szerint a családi kapcsolat szorosságának (pl. hogy közeli hozzátartozó vagy „csak” hozzátartozója a kegyeleti jogosult az elhunynak⁶¹) lehet jelentősége a kérdés megítélésében – nem lehet azt mondani, hogy egyes személyeknek több kegyeleti joguk van, mint másoknak. A Ptk-ból sem vezethető le ilyen különbségtétel.

1. Az ügyész, mint kegyeleti jogosult

Miért fontos az ügyészre, mint kegyeleti jogosultra külön kitérni? Indokként azzal lehet szolgálni, hogy kegyeleti jog esetén nem biztos, hogy él olyan személy, aki jogosult fellépni az elhunyt védelmében, noha arra igényt tarthatnak az általános kegyeleti jogosultak. A régi Ptk. a következőképpen szabályozta az ügyész szerepét kegyeleti jog megsértése esetén:

„85§ (3) „(...) *Ha a meghalt személy (megszűnt jogi személy) jó hírnevét sértő magatartás közérdekbe ütközik, a személyhez fűződő jog érvényesítésére az ügyész is jogosult.*”

A régi Ptk. két konjunktív feltételt állított az ügyészi jogérvényesítéshez: jó hírnevet sértsen a jogsértés, valamint az közérdekbe ütközzön. Ez több szempontból is problémás volt. Egyrésztől, csak jóhírnév megsértése esetén léphetett fel az ügyész, ami egy, a számos személyiségi jog (személyiségi érték) közül.

A „közérdek” kifejezés sem épp helytálló, hiszen az egész társadalom érdeke az elhunyt emlékének védelme,⁶² az mindig közérdekű.⁶³

A közérdeket a régi Ptk. joganyaga esetén a következőképpen lehetett meghatározni: megkülönböztetett egyrészt személyi és tárgyi ismérveket. Személyi ismerv: történelmi, kulturális⁶⁴ vagy tudományos⁶⁵ élet területén jelentős személyiség, akinek jogait sértik. Tárgyi ismerv: közfelháborodást vagy szélesebb kört érint az elhunyt emlékének sérelme.⁶⁶ Tehát közérdek sérelmét jelentette pl.: „*az egyetemes emberi értéknek minősülő kultikus, szent helynek számító temetők, sírok megrongálása, faji, vallási indíttatású sértő magatartások, (...), az egész társadalom kegyeleti érzéseit semmibe vevő magatartás, ami már az állam fokozott intézményes védelmi kötelezettségét teszi szükségessé.*”⁶⁷

Jelenleg a Ptk. a következő rendelkezéseket tartalmazza: „2:54. § (4) *Ha a személyiségi jog megsértése közérdekbe ütközik, a jogosult hozzájárulásával az ügyész keresetet*

⁶¹ Debreceni Ítéltábla Pf.II.20.089/2009/4. sz. (forrás: www.birosag.hu).

⁶² TÖRŐ KÁROLY: *Személyiségvédelem a halál után*. Magyar jog, 1987/6. 496. p.

⁶³ Uo. 499. p.

⁶⁴ TÖRŐ KÁROLY: *A személyhez fűződő jogok érvényesítésének rendje*. In: PETRIK FERENC (szerk.): *A személyiségi jogi védelme*. A gyakorló jogász kézikönyve 6. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1992b. 212. p.

⁶⁵ Fővárosi Ítéltábla Polgári Kollégiuma: 2008 – Az elhunyt emlékéhez fűződő jogok a személyhez fűződő jogok rendszerében 2.

⁶⁶ TÖRŐ 1992b, 212. p.

⁶⁷ Fővárosi Ítéltábla Polgári Kollégiuma: 2008 – Az elhunyt emlékéhez fűződő jogok a személyhez fűződő jogok rendszerében 2.

indíthat, és érvényesítheti a jogsértés felróhatóságtól független szankcióit. Az ügyész keresete alapján a jogsértéssel elért vagyoni előnyt közérdekű célra kell átengedni. (...).”

Látszik a jelenlegi megfogalmazásból, hogy nem kifejezetten a kegyeleti jog számára került beiktatásra. A régi Ptk.-hoz képest javulás, hogy nemcsak a jóhírnév sérelme, hanem bármilyen személyiségi érték megsértése esetén is felléphet (következik a „személyiségi jog” kifejezés alkalmazásából), ugyanakkor visszalépés is a régi szabályozáshoz képest, mivel jelenleg szükséges a jogosult hozzájárulása a fellépéshez.

Mi tekinthető tehát az ügyészi keresetindítási tesztnek jelenleg? Először is, szükség van a személyiségi jog megsértésére. Értelmezve a törvényszöveget, megállapítható, hogy mivel a „személyiségi jog” terminológiát használja, az ügyész felléphet az elhunyt emlékét sértő és a kegyeleti jog gyakorlását sértő esetekben is. További feltétel, hogy a jogsértés közérdekbe ütközzön. Erre a fentebb írtak ugyanúgy érvényesek, így külön magyarázatra nem szorul. Az utolsó, konjunktív feltétel, hogy a jogosult (itt: kegyeleti jogosult) hozzájáruljon a keresetindításhoz. Ha minden feltétel adott, akkor indíthat keresetet, és érvényesítheti a felróhatóságtól független szankciókat az ügyész.

Ez a szabályozás véleményem szerint fenntartásokkal kezelendő, mivel

- a) teljességgel indokolatlan újfent a közérdek sérelmére korlátozni a fellépés lehetőségét, hiszen az elhunyt emlékének védelme mindig közérdek,⁶⁸ bárkiről legyen szó;
- b) amennyiben nincs kegyeleti jogosult az ügyészen kívül, úgy az ügyész nem tud fellépni, mivel szükséges a jogosult hozzájárulása (a törvényszöveg kiterjesztő értelmezésével rá lehetne erőltetni azt a felfogást, hogy az ügyész az utolsó életben lévő kegyeleti jogosult, így tulajdonképpen nem is kell más hozzájárulása, azonban a megfogalmazásból következik, hogy más személy hozzájárulása szükséges). Itt említendő, hogy elsősorban a történelmi személyeknél nem igazán beszélhetünk élő kegyeleti jogosultakról, így grammatikai értelmezés szerint jogvédelmük kiüresedne;
- c) amennyiben mégis van más kegyeleti jogosult az ügyészen kívül, elképzelhető olyan eset, amikor az nem járul hozzá a keresetindításhoz, mivel pont ő maga sért kegyeleti jogot. Emellett az ügyész és a kegyeleti jogosult közötti érdekegyeség hiánya esetén is védtelen marad az elhunyt a kegyeleti jogi jogsértésekkel szemben. Éppen ezek miatt, nem tartom indokoltnak a kegyeleti jogosult hozzájárulásától függővé tenni az ügyészi keresetindítási jogot. Ezt támasztja alá azon érv is, amely szerint, noha a kegyeleti jogosult személyiségi joga a kegyeleti jog, a jogsértés szükségszerűen az elhunyt emlékéhez kapcsolódik;
- d) kérdéseket vet fel az a normatartalom is, amely csak a felróhatóságtól független szankciók érvényesítését teszi lehetővé. Indokoltnak tartom azt, hogy az ügyész sérelemdíjat is érvényesíthessen, tekintettel annak kompenzációs, legfőképpen azonban magánjogi büntetés funkciójára⁶⁹ annak összegét pedig közérdekű célra lehetne fordítani;

⁶⁸ TÖRÖ 1987, 496. p.

⁶⁹ VÉKÁS LAJOS: *Sérelemdíj – Fájdalomdíj: Gondolatok az új Ptk. reformjavaslatáról a német jog újabb fejleményei tükrében*. Magyar Jog, 2005/4. 196. p.

- e) jelenleg vannak olyan jogszabályok (mint a 2011. évi CLXXXI. tv.), amelyeknél kegyeleti jogsértés esetén eleve kizárt nemcsak egyes szervezetek, hanem az ügyész fellépése is. Ilyen pl. az MTA névhasználathoz adott hozzájárulása: ha a történelem kiemelkedő személyisége nevének felhasználásával sérül az érintett személy emléke, az MTA nem jogosult az ügyészi fellépéshez hozzájárulást adni lévén, az említett törvény nem rendelkezik arról, hogyan lehet a névviselést megvonni, az MTA pedig nem tartozik a Ptk. meghatározta igényérvényesítési jogosultak közé. Mindehhez hozzátartozik, hogy érdemes megfontolni e szervezetek kegyeleti jogosulttá emelését, specifikusan arra tekintettel, hogy a kegyeleti jog mely aspektusából érintettek. Így az ilyen szervezetek nem kerülnének függő viszonyba az ügyész keresetindításra vonatkozó szándékával. Ehhez persze, az adott törvények módosítása is szükséges: mely szervezet válik kegyeleti jogosulttá, milyen keretek között érvényesíthet kegyeleti jogi igényt.

Mindezek alapján de lege ferenda a következő szabályozást javaslom:

2:50. § [Kegyeleti jog]

(3) *Meghalt ember emlékének megsértése miatt az ügyész vagy külön törvényben meghatározott szervezet is keresetet indíthat. Az ügyész vagy a külön törvényben meghatározott szervezet keresete alapján a jogsértéssel elért vagyoni előnyt, illetve a sérelemdíjat közérdekű célra kell átengedni.*

III. A kegyeleti jogok időbeli érvényesíthetősége

Kiemelt jelentőségű kérdés a kegyeleti jogok időbeli korlátainak meghatározása, hisz behatárolja, meddig beszélhetünk egyáltalán kegyeleti jogsértésről, illetve hogy a kegyeleti jogosultak meddig léphetnek fel az elhunyt emlékének védelme érdekében. Ennek vizsgálatához az alábbi csoportosítás adható:⁷⁰

1. A Ptk.-ban a kegyeleti jog védelmi eszközei a felróhatóságtól független szankciók,⁷¹ a sérelemdíj,⁷² valamint a kártérítés.⁷³ Jelenleg a kegyeleti jogsértésből eredő igények érvényesítését behatárolja az, hogy ezek az eszközök az általános szabályok szerint elévülnek.⁷⁴ A régi Ptk. hatálya alatt, a felróhatóságtól független szankciók iránti igények nem évültek el.⁷⁵ A Ptk. egyik kommentárja ehhez az új rendelkezéshez azt a magyarázatot fűzi, hogy a személyiségi jogi sérelmekből fakadó igények elévülése már eleve abból következik, hogy ezeket a Ptk., a kötelelemkeletkeztető tényekhez sorolja, a felróhatóságtól független szankcióknál pedig pusztán hangsúlyozza, egyértelműsíti, hogy (a főszabály szerinti 5

⁷⁰ A rendszerezéshez alapul vett mű: GÖRÖG MÁRTA: *A kegyeleti jog gyakorlásának jogosultjairól és az érvényesíthetőség időbeli korlátairól*. Polgári jogi kodifikáció, 2005/3. 15–19. pp.

⁷¹ 2013. évi V. tv. 2:51§.

⁷² 2013. évi V. tv. 2:52§.

⁷³ 2013. évi V. tv. 2:53§.

⁷⁴ BARZÓ TÍMEA: *A személyiségi jogok*. In: BÍRÓ GYÖRGY (főszerk.): *Általános Tanok és Személyek Joga*. Novotni Alapítvány a Magánjog Fejlesztéséért, Miskolc, 2014. 282. p.

⁷⁵ Uo. 283. p.

éves) elévülési időn belül lehet ezen eszközökkel élni.⁷⁶ Csehi Zoltán szerint a következő esetekben lehet helye elévülésnek a felróhatóságtól független szankciók körében: a további jogsértéstől való eltiltásnak lehetséges olyan alakzata, amely iránti igény elévül; az elégtételadásra irányuló igény szintén elévül; a jogsértő mivolttól való megfosztás igénye is, de a jogsértő állapot fennállása alatt az nem kezdődhet meg.⁷⁷ A jogsértéssel elért vagyoni előny átengedése iránti igény ugyancsak elévül.⁷⁸ Csehi Zoltán ugyanakkor felteszi a nyilvánvaló kérdést: „Míg a tulajdoni és öröklési igények nem évülnek el, addig az embert ért jogsérelmek elévülnek?”⁷⁹ Tekintettel arra, hogy a személyiség védelmére időbeli korlátok nélkül, bármikor szükség lehet,⁸⁰ nem tartom indokoltnak ezen személyiségvédelmi eszközök érvényesíthetőségének időbeli korlátozását. Ha a Csehi Zoltán által feltett kérdés mentén haladunk, felmerül – vajon a jogalkotó fontosabbnak tartaná a tulajdoni, öröklési igények érvényesítését, mint emberi létünk alapjait? Úgy vélem, ez jelentős visszalépés a régi Ptk-hoz képest.

2. A szerzői szellemi alkotások, amelyek örök hordozói az elhunyt emlékének, speciális védelemben részesülnek a szerzői jogi törvény által (1999. évi LXXVI. tv.), amely a szerző személyéhez tapadó szerzői jogokat 70 éves időintervallumon belül teszi védetté (a szerző halálát követő év első napjától, szerzőtársak esetén pedig az utóljára meghalt szerzőtárs halálát követő év első napjától számítva). Ennek elteltével a szellemi alkotás közkinccsé válik, szabadon felhasználható.
3. Meghatározható a védelmi idő arról az oldalról is, hogy meddig van lehetőségük a kegyeleti jogosultaknak arra, hogy jogukat érvényesítsék, illetve hány kegyeleti jogosult van. Általában azt mondhatjuk, hogy tulajdonképpen a kegyeleti jogosultak halálával zárul le igényérvényesítési lehetőségük, ez különösen igaz jelenlegi jogrendszerünkben, amikor az ügyész csak a jogosult hozzájárulásával indíthat keresetet,⁸¹ akinek halála esetén, az ügyész számára fenntartott jogérvényesítési lehetőség is megszűnik (nem úgy, mint a régi Ptk. ideje alatt,⁸² ezzel is függetlenül a védelmi időt a többi kegyeleti jogosulttól).
4. Végül külön megemlítendő a jogirodalom és joggyakorlat által preferált elv, amely szerint addig védendő az elhunyt emléke, „ameddig az utókorban az elhunyt személyéhez kapcsolódó emlékezés elevenen él.”⁸³

Természetesen az eddig említettekhez kiegészítő szempontok is társíthatók, így a BGH joggyakorlata szerint az időbeli védettséget meghatározhatja az elhunyt személy ismertsé-

⁷⁶ FÉZER TAMÁS: *A 2:51§ kommentárja*. In: OSZTOVITS ANDRÁS (szerk.): *A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja*. I. kötet. Opten Informatikai Kft., Budapest, 2014. 314. p.

⁷⁷ CSEHI ZOLTÁN: *Elévülés a személyiségi jogok rendszerében, az új Ptk.-ra tekintettel*. In: *Medias Res*, 2016/1. 14. p.

⁷⁸ Uo. 15. p.

⁷⁹ Uo. 11. p.

⁸⁰ TÖRÖ 1992a, 174. p.

⁸¹ 2013. évi V. tv. 2:54§ (4)

⁸² 1959. évi IV. tv. 85§ (3).

⁸³ GÖRÖG 2005, 18. p.

ge; az elhunythoz kapcsolódó emlékezés időtartama; a jogsértés foka, módja; valamint hogy mely időtartamon belül fűződik érdek személyisége védelméhez (természetesen minden releváns körülmény figyelembevétele mellett).⁸⁴ Külön említendő az elhunythoz kapcsolódó titkok megőrzése, amely esetén bár a titok kezeléséről maga az elhunyt is rendelkezhet halála előtt, mégis, általánosságban azt lehet mondani, hogy egészen addig védett titka, míg emlékezete él, és a titok fennmaradásához bármilyen érdek fűződik.⁸⁵

IV. A gyülekezési jog és kegyeleti jog kapcsolata

A dolgozat következő, utolsó részében a kegyeleti jog és a véleménynyilvánítás, annak is egy szűkebb területével, a gyülekezési joggal foglalkozik, igyekezve feltárni azok problematikus kapcsolatát.

Hogy mindezt megtehesük, segítségül kell hívni talán legalapvetőbb jogunkat, az emberi méltósághoz való jogot, hozzájárulva a téma minél teljesebb megértéséhez.

1. Az emberi méltósághoz való jog

Milyen szerepkör tulajdonítható az emberi méltósághoz való jognak, hézagkitöltő szereppel vagy sui generis önálló jelentéstartalommal bír?⁸⁶ Noha az emberi méltóság fogalma pontosan nem meghatározható, azonban annyit már vizsgálódásunk kezdetén megállapíthatunk, hogy egy valódi, alapvető jog (legalábbis a magyar Alkotmánybíróság gyakorlatában),⁸⁷ amelyet a bíróságok előtt fel lehet hívni az egyén védelme érdekében.

Kiindulópontként először azt kell megfogalmazni, hogy „*az emberi méltóság sérthetetlen.*”,⁸⁸ ez képezi az emberi lét alapját.⁸⁹ Megfogalmazásánál, a német Szövetségi Alkotmánybíróság gyakorlata azt mutatja, hogy negatív és pozitív meghatározást kombinálnak össze. A negatív fogalmi elemek az emberi méltósággal összeegyeztethetetlen megnyilvánulásokat foglalják magukban. A pozitív tartalma az emberi méltóságnak, az embert szellemi-erkölcsi lényként határozza meg, amely önmagát szabadon kibontakoztathatja. Az ember egyenjogú tagja a társadalomnak, az emberi méltóság személyi méltóságát fogva megilleti.⁹⁰

Hazánkban az Alkotmánybíróság monista álláspontot képvisel, amely szerint az élethez és emberi méltósághoz való jog elválaszthatatlan egységet alkot, tehát „*az ember társadalmi és biológiai dimenziójához fűzhető jogok*”⁹¹ nem választhatók szét.⁹²

⁸⁴ GÖRÖG MÁRTA: *Az általános személyiségi jog posthumus védelme a német joggyakorlatban.* Európai jog, 2002/4. 24. p.

⁸⁵ GÖRÖG MÁRTA: *A kegyeleti jog és a nem vagyoni kártérítés.* Pólay Elemér Alapítvány, Szeged, 2008. 51. p.

⁸⁶ BALOGH ZSOLT: *Az emberi méltóság: jogi absztrakció vagy alanyi jog.* Iustum aequum salutare, 2010/4. 35. p.

⁸⁷ Uo. 36. p.

⁸⁸ Art. 1 Abs. 1 GG – „*Die Würde des Menschen ist unantastbar.*” Ugyanígy, Magyarország Alaptörvényében, Szabadság és Felelősség II. cikk – „*Az emberi méltóság sérthetetlen.*”

⁸⁹ Magyarország Alaptörvénye, Nemzeti Hitvallás.

⁹⁰ ZAKARIÁS KINGA: *Az emberi méltóság a Grundgesetz-ben.* Jogtudományi közlöny, 2012/4. szám. 92. p.

⁹¹ BALOGH 2010, 36. p.

⁹² Uo. 36. p.

Méltóság nélkül, nem is beszélhetünk emberi élethez való jogról.⁹³ Az élethez és az emberi méltósághoz való jog tehát „oszthatatlan és korlátozhatatlan alapjog”.⁹⁴

Ezen tétel alól, tehát hogy az élet és emberi méltóság csak együtt értelmezhető, maga az Alkotmánybíróság ad egy kivételt (konkrétan ekként meg nem nevezne). Határozatának indoklása szerint: „Az emberi méltósághoz való jog tehát az embert életében illeti meg. Mégsem mondható ki az, hogy a halállal megszűnik a méltóság. A kegyeleti jog a meghalt ember méltóságának visszamenőleges tagadását tiltja.”,⁹⁵ „(...) az emberi méltósághoz való jog részleges továbbélését jelenti a halál bekövetkezése után.”.⁹⁶ Megállapítható tehát, hogy az elhunyt emberi méltósága is megsérthető, hisz az nem szűnik meg teljesen a halállal.

Ebben a határozatban megjelenik az általános személyiségi jog halál utáni érvényesülésének kérdése is.

Miként fogalmazható meg az általános személyiségi jog? A Ptk. szerint mindenki köteles tiszteletben tartani az emberi méltóságot, és az abból fakadó személyiségi jogokat.⁹⁷ Ez a szabály általános védelmet jelent, mindenfajta személyiségi jog megsértésével szemben. Erre a rendelkezésre azért van szükség, mert hiába nevez meg a Ptk. személyiségi jogokat, felsorolása nem lehet teljes. Az Alkotmány nem tartalmaz személyiségvédelmi generálklauzulát, ezért az Alkotmánybíróságnak kellett kimunkálnia az emberi méltósághoz való jogban megjelenő általános személyiségi jogot.⁹⁸ Anyajognak tekinteti, amely felhívható az egyén autonómiájának védelmére, ha nincs olyan nevesített alapjog, amellyel az megvalósítható volna.⁹⁹

Az Alkotmánybíróság kimondta, hogy noha a kegyeleti jog az emberi méltóság részleges továbbélése, mégsem áll az általános személyiségi jog hatálya alatt, mivel az csak az élő személyt védi.¹⁰⁰ Ez azt jelenti, hogy az elhunyt maga nem rendelkezik általános személyiségi joggal.

Ugyanakkor megállapítja azt is az Alkotmánybíróság, hogy alkotmányjogilag a kegyeleti jog az elhunyt általános személyiségi jogának megjelenéseként fogható fel, mely a polgári jogban a hozzátartozók személyiségi jogaként részesül védelemben, hiszen az elhunyt már nem képes jogai érvényesítésére. „A kegyeleti jog, mint a hozzátartozók személyiségi joga ezáltal a törvényi szabályozás szintjén csupán visszatükrözi az Alkotmány szintjén biztosított általános személyiségi jog post mortem érvényesülését.”¹⁰¹

Az Alkotmánybíróság szűk körű vizsgálódása miatt még érdemes röviden megnézni, mi a német Szövetségi Alkotmánybíróság, ebben a kérdéskörben kialakult álláspontja.

Az általános személyiségi jog egyik első esete, szinte kezdőpontja egy posthumus személyiségvédelmi ügy volt, a Bismarck-eset.¹⁰² A német felfogás szerint az általános

⁹³ 23/1990. (X. 31.) AB hat., ABH 1990. Dr. Sólyom László alkotmánybíró párhuzamos véleménye, 3.

⁹⁴ 23/1990. (X. 31.) AB hat., ABH 1990. V. 2.

⁹⁵ 997/B/2005. AB hat., ABH 2008/1. III. 1.

⁹⁶ 997/B/2005. AB hat., ABH 2008/1. III. 1.

⁹⁷ 2013. évi V. tv. 2:42§ (2)

⁹⁸ PETRIK 1992, 21. p.

⁹⁹ 997/B/2005. AB hat., ABH 2008/1. III. 1.

¹⁰⁰ 997/B/2005. AB hat., ABH 2008/1. III. 1.

¹⁰¹ 997/B/2005. AB hat., ABH 2008/1. III. 1.

¹⁰² GÖRÖG 2002, 22. p. – A Bismarck eset lényege, hogy két fényképész készített felvételt Bismarck holttestéről, noha ehhez nem kaptak engedélyt.

személyiségvédelemnek egy kifejeződése a posthumus személyiségi jog, a halállal a személyiség általános védelme nem ér véget.¹⁰³ A posthumus személyiségvédelem mértékénél azt kell figyelembe venni, hogy az élő személy, milyen eszközökkel léphetne fel, annak mi lenne a jogi helyzete.¹⁰⁴

Az általános személyiségi jog több csoportra bontható, amelyben egyes, általa védett értékek fejeződnek ki. Ezek a csoportok, Zakariás felosztása alapján a következők:¹⁰⁵

1. magánszférához való jog;
2. önazonossághoz való jog (ide tartozik pl. a származás megismeréséhez¹⁰⁶ való jog,¹⁰⁷ a névjog¹⁰⁸);
3. önábrázoláshoz való jog (itt említhető pl. a kimondott szó védelméhez való jog, a saját képmáshoz való jog¹⁰⁹);
4. önrendelkezési jog (elemei pl. az információs önrendelkezési jog,¹¹⁰ az informatikai rendszerek bizalmasságának és integritásának védelméhez való jog¹¹¹).¹¹²

Jelen dolgozatnak nem célja a fenti személyiségvonatkozások részletes bemutatása, így a következőkben a kegyeleti jog és gyülekezési jog kapcsolódási pontjai esetén kerülnek említésre, amennyiben az szükségesnek mutatkozik.

Mindemellett adódik a kérdés: a magyar jogban kifejeződik-e valamiképp az elhunyt személyiségének védelme, felmerül-e, az általános személyiségi jogból eredő, alkotmányos mivolta?

A jelenlegi jogszabályok értelmezésével az látható, hogy igen. Nem véletlenül jelenik meg törvényi szinten, hogy „*A tisztességes és méltó temetés (...) joga mindenkit megillet.*”¹¹³ Ez egy kétarcú kijelentés: egyrészt megilleti az élő személyt, joga van arra, hogy őt majdan eltemessék, másrészt az elhunyt jogaként értelmezhető, hiszen a temetést – nyilvánvalóan – csak a halál után lehet értelmezni. Zárójelesen jegyzem meg: alapjogok esetén tipikus megfogalmazás, a „*mindenkinek joga van*” fordulat.

Az sem csupán a véletlen műve, hogy a jogalkotó az elhunyt védelmét a Büntető Törvénykönyvben (azon belül is a kegyeletsértés bűncselekménye)¹¹⁴ „*Az emberi méltóság és egyes alapvető jogok elleni bűncselekmények*”¹¹⁵ között helyezte el, védve a holttestet és az elhunyt emlékét annak meggyalázásától.¹¹⁶

¹⁰³ Uo. 23. p.

¹⁰⁴ GÖRÖG 2002, 25. p.

¹⁰⁵ ZAKARIÁS KINGA: *Az általános személyiségi jog a német Szövetségi Alkotmánybíróság gyakorlatában.* Jogtudományi közlöny, 2013/2. 75. p.

¹⁰⁶ Megjegyzendő, ez a terület ütközhet a posthumus személyiségvédelemmel, tekintettel arra, hogy adott esetben exhumálni kell a holttestet – BGH XII ZB 20/14 II., 8.

¹⁰⁷ ZAKARIÁS 2013, 79. p.

¹⁰⁸ Uo. 81. p.

¹⁰⁹ Uo. 82. p.

¹¹⁰ Uo. 84. p.

¹¹¹ Uo. 86. p.

¹¹² Uo. 75. p.

¹¹³ 1999. évi XLIII. tv. 1. § (1).

¹¹⁴ 2012. évi C. tv. XXI. fejezet 228§.

¹¹⁵ 2012. évi C. tv. XXI. fejezet.

¹¹⁶ 2012. évi C. tv. XXI. fejezet 228§.

Alaptörvényünk nem tartalmaz kifejezetten kegyeleti jogi rendelkezéseket. Azonban annak értékrendszerét, így egész jogrendszerünk értékbeli felfogását át kell hatnia a Nemzeti Hitvallásban tett kijelentéseknek: „*Büszkék vagyunk a magyar emberek nagyszerű szellemi alkotásaira.*”; „*Büszkék vagyunk az országunk megmaradásáért, szabadságáért és függetlenségéért küzdő őseinkre.*”¹¹⁷

2. A gyülekezési jog

Alaptörvényünk deklarálja a véleménynyilvánítás szabadságát,¹¹⁸ amely nem csak anyajoga a kommunikációs jogoknak, de az emberi méltóság után a legjelentősebb alapjog.¹¹⁹

Belőle táplálkozik a véleményalkotás szabadsága, az információk, eszmék megismerésének és közlésének szabadsága.¹²⁰ „*A véleménynyilvánítás szabadsága alapján bárki kifejezheti saját gondolatait és véleményét anélkül, hogy az állam ebben korlátozná, vagy hogy az állam engedné, hogy ebben mások korlátozzák.*”¹²¹ A vélemény lehet nem csak írásbeli, szóbeli, kép vagy hanganyag formájában kinyilvánított, elég valamilyen magatartás (pl. néma tüntetés vagy kitzűző használata) vagy akár egy mozdulat annak kifejezésére.¹²²

A gyülekezési jog a véleménynyilvánításhoz való jog egyik formájának tekinthető.¹²³ Csak a békés gyülekezés joga az, amelyet el kell ismerni, viszont az is korlátozható olyan esetekben, mint mikor a közbiztonság, közrend, közérkölc, vagy épp mások jogai és szabadságának védelme megkívánja.¹²⁴

Természetesen a gyülekezési jogra vonatkozó korlátokra, tilalmakra, tekintettel arra, hogy a véleménynyilvánításhoz való jogból fakad, annak korlátai is irányadóak. Éppen emiatt megállapítandó, hogy a vélemény érték- és igazságtartalmára tekintet nélkül védett, mind a ténye, mind a lehetősége, egészen addig, amíg külső korlátokba nem ütközik.¹²⁵ Más alapvető jog, alkotmányos érték érvényesülése és védelme érdekében „*a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható.*”¹²⁶

¹¹⁷ Magyarország Alaptörvénye, Nemzeti Hitvallás.

¹¹⁸ Magyarország Alaptörvénye, Szabadság és Felelősség rész, IX. cikk (1).

¹¹⁹ CZEGLÉDI ÁDÁM: *A 61.§-hoz.* In: TRÓCSÁNYI LÁSZLÓ (főszerk.): *A mi alkotmányunk.* Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2006. 400. p.

¹²⁰ 1993. évi XXXI. törvény az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről. Emberi Jogok Európai Egyezménye 10. cikk 1.

¹²¹ UDVARY SÁNDOR: *A médiaszabályozás alkotmányos alapjai, a kommunikációs alapjogok.* In: KOLTAY ANDRÁS – NYAKAS LEVENTE (szerk.): *Magyar és európai médiajog.* Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2012. 130. p.

¹²² Uo. 130. p.

¹²³ HEGEDŰS ZSUZSA: *A gyülekezési jogról.* In: TRÓCSÁNYI LÁSZLÓ (főszerk.): *A mi alkotmányunk.* Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2006. 404. p.

¹²⁴ 1976. évi 8. törvényerejű rendelet az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya kihirdetéséről III. rész 21. cikk.

¹²⁵ 30/1992. (V. 26.) AB hat., ABH 1992. V. pont, 3.

¹²⁶ UDVARY 2012, 131.

Az Alaptörvény is állít korlátokat, így a véleménynyilvánítás szabadsága nem írnyulhat mások emberi méltóságának megsértésére,¹²⁷ valamint a magyar nemzet, nemzeti, etnikai, faji vagy vallási közösségek méltóságának a megsértésére.¹²⁸ A Ptk. pedig kimondja: „Az emberi méltóságot és az abból fakadó személyiségi jogokat mindenki köteles tiszteletben tartani. A személyiségi jogok e törvény védelme alatt állnak.”¹²⁹

Szintén a korlátok között említve: a közterületen tartandó rendezvényeket főszabály szerint be kell jelenteni annak megtartása előtt,¹³⁰ mégis, ha mindössze csak ezen adminisztratív feltétel hiányzik a rendezvény megtartásához, nem lehet erre hivatkozva feloszlítani azt, ha egyébként adott békés jellege.¹³¹

Mindenkit megillet a gyülekezési jog keretei közt gyakorolt együttes, nyilvános véleménynyilvánítás, függetlenül attól, milyen közéleti esemény miatt kerül rá sor.¹³²

3. Alapjogok kapcsolata

Tegyük fel a kérdést, voltaképpen hogyan is kerülhet kapcsolatba egymással a kegyeleti jog és a gyülekezési jog?

A választ elsősorban a temetéseknél kell keresni. Egy temetésen, pusztán maga a részvétel is véleményt fejezhet ki, egy rendszer¹³³ vagy kormányzati, parlamenti döntés súlyos kritikáját vagy épp támogatását jelentheti, de morális, erkölcsi vélemény kifejezője is lehet.

Az igazán jelentős temetések, mondhatni történelmi korszakhatárokhoz kötődnek, „amikor a hivatalosság már megengedi, de még nem támogatja”.¹³⁴ *Batthyány, Kossuth Lajos* temetésében ott volt a '48-asok iránti gyász, valamint az osztrák uralom miatti demonstráció. Persze nem kell ennyire messze menni a történelemben, közelebbi példa *Rajk László, Kádár János* temetése¹³⁵ vagy épp *Nagy Imre* újratemetése.¹³⁶

Persze hétköznapibb példákat is lehet találni. Gondoljunk arra, ha egy katona elesik idegen földön¹³⁷ vagy egy rendszerellenes tüntetés során meghal egy résztvevő¹³⁸ vagy

¹²⁷ Magyarország Alaptörvénye, Szabadság és Felelősség, IX. cikk (4).

¹²⁸ Magyarország Alaptörvénye, Szabadság és Felelősség, IX. cikk (5).

¹²⁹ 2013. évi V. tv. 2:42§ (2)

¹³⁰ 1989. évi III. tv. 6.§.

¹³¹ UDVARY 2012, 137.

¹³² 75/2008. (V. 29.) AB hat., ABH 2008/1. IV., 3.1.

¹³³ [http://index.hu/belfold/tegnapiujsag/2008/09/03/1993_maganember_miniszterekkel_temetik_ujra_horthy_miklost/\(2016.10.25.\)](http://index.hu/belfold/tegnapiujsag/2008/09/03/1993_maganember_miniszterekkel_temetik_ujra_horthy_miklost/(2016.10.25.)) – példaként Horthy Miklós újratemetése hozható fel, akinek a nevéhez fűzött korszak igen megosztó a mai napig. http://mult-kor.hu/20120526_egy_korszak_vege_kadar_janos_temetese (2016.10.25.) – ugyanitt említendő Kádár János temetése, és az ahhoz fűződő, szintén ellentmondásos vélemények

¹³⁴ KALLA ZSUZSA: *Búcsúsorok – sírszalagok*. In: KALLA ZSUZSA (szerk.): *Kegyelet és irodalom. Kultusz-történeti tanulmányok*. A Petőfi Irodalmi Múzeum könyvei 7., Budapest, 1997. 115. p.

¹³⁵ Uo. 115. p.

¹³⁶ http://mult-kor.hu/20120616_nagy_imre_es_martirtarsainak_ujratemetese?pIdx=1 (2016.10.25.).

¹³⁷ <http://www.usatoday.com/story/news/nation-now/2014/03/21/westboro-baptist-church-pickets-funerals/6688951/> (2016.10.25.).

¹³⁸ <http://24.hu/kulfold/2011/06/18/rendszerellenes-tuntettese-fajult-temetesek-sziriban/> (2016.10.25.)

valaki kegyetlen emberölés áldozata lesz¹³⁹ – ezek jó alkalmat adnak arra, hogy egy tömeg a temetésen vagy azt követően kinyilvánítsa véleményét.

4. „Jogok harca”

Jelenlegi gyülekezési jogi törvényünk csak az olyan rendezvények megtartását engedi, amelyek békésnek tekinthetők,¹⁴⁰ valamint amelyek nem valósítanak meg bűncselekményt vagy annak elkövetésére felhívást, emellett nem járnak mások jogainak vagy szabadságának sérelmével.¹⁴¹ Megtiltható annak a rendezvénynek a megtartása, amely népképviselői szervek vagy a bíróságok zavartalan működését súlyosan veszélyeztetnék, valamint azok, amelyek esetén a közlekedés más útvonalon nem biztosítható.¹⁴² A rendőrség többek között akkor is feloszlathatja a rendezvényt, ha a résztvevők fegyveresen, illetve felfegyverkezve jelennek meg.¹⁴³

Ebből, ami a jelen téma szempontjából lényeges, az az, hogy nem járhat a gyülekezési jog gyakorlása mások jogainak sérelmével, ugyanakkor be kell látni, a gyülekezések természetükből fakadóan sérthetik mások jogait, így adott esetben mérlegelés szükséges.

Itt kapcsolódik össze minden eddigi, az emberi méltóság és a gyülekezési jog kapcsán tett fejtegetés: ha egy alapjogot kívánunk korlátozni, annál jobban kell mérlegelni a korlátozás szükségességét, minél inkább egy másik alapvető jog érvényesüléséről van szó. A korlátozást pedig annál kevésbé kell fontolóra venni, minél inkább egy mögöttesen védett jogról, elvont értékről van szó.¹⁴⁴ Ennek kapcsán pedig következik egy nagyon is valódi probléma: a gyülekezési jog gyakorlása során felmerült jogsértések eléri-e azt a szintet, amely közvetlenül az elhunyt (illetve a túlélő) emberi méltóságát sértik? Az általános személyiségi jog, és az abból levezetett egyes nevesített személyiségi jogok korlátozhatóak, így teret lehet engedni a mérlegelésnek más alapjoggal szemben.¹⁴⁵ Az emberi méltóság viszont sérthetetlen, így mérlegelésnek nincs helye.¹⁴⁶

A következőkben, többféle szempont alapján vizsgáljuk a kérdést: mely alapjog „ke-rekedhet felül” a másikon, a gyülekezési jog mikor éri el azt a szintet, amely már az elhunyt emberi méltóságának közvetlen megsértését jelenti?

5. A gyülekezés helye

Az Egyesült Államokban, Matthew Snyder amerikai katona (aki Irakban vesztette életét szolgálatteljesítés közben) temetésére elutazott a Westboro Baptist Church néhány kép-

¹³⁹ <http://www.origo.hu/itthon/20120723-otszazan-tuntettek-a-halalbuntetesert-bandy-kata-temetese-estejen-peccsett.html> (2016.10.25.).

¹⁴⁰ 1989. évi III. tv. 2§ (1).

¹⁴¹ 1989. évi III. tv. 2§ (3).

¹⁴² 1989. évi III. tv. 8§ (1).

¹⁴³ 1989. évi III. tv. 14§ (1).

¹⁴⁴ 57/2001. (XII. 5.) AB hat., ABH 2001. II., 9.

¹⁴⁵ ZAKARIÁS KINGA: *Az emberi méltóság védelme az "Auschwitz-hazugság"-gal szemben a német Szövetségi Alkotmánybíróság gyakorlatában.* Acta humana: emberi jogi közlemények, 2014/1. szám. 106. p.

¹⁴⁶ Uo. 113.

viselője, amely felekezet tagjai már több mint 20 éve katonai temetésekre járnak tüntetni,¹⁴⁷ hogy kifejezzék hitüket azzal kapcsolatban, hogy Isten gyűlöli az Egyesült Államokat a homoszexualitással szembeni toleranciája miatt. Snyder temetésétől mintegy 1000 lábra (*kb. 300 méterre*), közterületen, a rendőri irányítással összhangban helyezték el transzparenszeit, amelyeken többek között a következők álltak: *“Thank God for Dead Soldiers,”*; *“America is Doomed,”*; *“You’re Going to Hell”*. Ez nagyjából 30 percig tartott a temetés előtt, az apa (aki a pert indította), bár látta ezeket a transzparenszeket amikor a temetésre vezetett, de tartalmukról csak az esti hírekben szerzett tudomást.¹⁴⁸

A fő kérdése az volt az ügynek, hogy ez a fajta véleménynyilvánítás még az első (alkotmány)kiegészítés védelme alatt áll-e, amely kimondja: a Kongresszus nem alkothat törvényt a szólás- vagy sajtószabadság csorbitására.¹⁴⁹

A bíróság szerint, hiába voltak olyan transzparenszek, amelyek kifejezetten az elesett katonához szóltak (*“You’re Going to Hell”*; *“God Hates You”*), többségében akkor is közügyekről szólt a véleménynyilvánítás (politikai és morális létéről az Egyesült Államoknak és lakóinak, a nemzet sorsa, homoszexualitás a hadseregben, stb...).¹⁵⁰ Az, hogy nézetei közvetítésére Snyder temetését választotta a Westboro Baptist Church, hiába fájó sokaknak, közterületen tették mindezt, közügyről.¹⁵¹ A nyilvános vitában tolerálni kell a sértő, sőt, felháborító véleményeket is.¹⁵² Lényeges magánérdek megengedhetetlen megsértése kell ahhoz, hogy korlátozható legyen a véleménynyilvánítás.¹⁵³

A bíróság nemmel válaszolt arra a kérdésre, hogy alkalmazható-e a *„captive audience”* doktrína.¹⁵⁴ Ez az ún. *„fogoly közönség”* doktrína, amely tulajdonképpen azt jelenti, hogy bizonyos körülmények között a véleménynyilvánítás előtt nem lehet kitérni, így igazolt lehet annak korlátozása¹⁵⁵ (következik a véleménynyilvánítás szabadságából, hogy ha valaki jogosult elmondani véleményét, mások nem kötelesek azt meghallgatni). Úgy hiszem, tipikusan ilyen egy temetés is, hiszen a temetésen résztvevők, különösen az eltemetettők, nem tehetik meg azt, hogy a helyszínről távozzanak, így térve ki a sértő véleménynyilvánítás előtt. Ugyanakkor itt elvetették az alkalmazását a captive audience doktrínának, mivel az elhunyt apja tulajdonképpen csak a transzparenszek tetejét láthatta, valamint nem találták megállapíthatónak, hogy a temetést megzavarta volna a tüntetés.¹⁵⁶

Mindezek alapján a bíróság úgy döntött, hogy kiáll Westboro mellett, és az első kiegészítés által védettnek tekinti véleménynyilvánítását, indokolva mindezt azzal, hogy nem csak a nekünk tetsző véleménynyilvánításokat kell elviselni, hanem azokat is, ame-

¹⁴⁷ A „tüntetni” kifejezés pusztán az egyszerűség kedvéért használt, az eredetileg használt kifejezés a *„picketing”*, mely úgy fogalmazható meg, hogy *„tiltakozó plakátokkal történő járkálás a tüntetés célpontját jelentő üzemek előtt”* HOFFMANN-RIEM, WOLFGANG: *Gyülekezési szabadság a szélsőjobb számára? – a jogállami demokrácia próbaköve*. In: HAJAS BARNABÁS – SZABÓ MÁTÉ (szerk.): *Emberi méltóság korlátok nélkül. A gyermekek, a hajléktalanok, és a gyülekezők jogai. Országgyűlés Hivatala, Budapest, 2009.* 110. p.

¹⁴⁸ Snyder v. Phelps 562 U.S. (2011), Syllabus, 1.

¹⁴⁹ Az Amerikai Egyesült Államok alkotmánya, Alkotmánykiegészítések, I. cikk.

¹⁵⁰ Snyder v. Phelps 562 U.S. (2011), Opinion of the Court, II. 8.

¹⁵¹ Uo. 10.

¹⁵² Uo. 12.

¹⁵³ Uo. III. 13.

¹⁵⁴ Uo. III. 13.

¹⁵⁵ 75/2008. (V. 29.) AB hat., ABH 2008/1. Dr. Bragyova András alkotmánybíró különvéleménye, 1.1.

¹⁵⁶ Snyder v. Phelps 562 U.S. (2011), Opinion of the Court, III. 14.

lyek fájdalmat okozhatnak. Emiatt pedig nem lehet a véleményét kinyilvánítót büntetni, elfojtva ezzel a nyilvános vitát.¹⁵⁷

Ugyanakkor, a döntéshez tartozik egy különvélemény is, amelyben *Alito* bíró kifejezte, nem ért egyet a bíróság döntésével.¹⁵⁸

Álláspontjának igazolására számos érvét megfogalmazott, így többek között azt, hogy minden szülőnek alapvető joga, hogy gyermekét békében eltemethesse.¹⁵⁹ Az érzelmileg rendkívül kiszolgáltatott személyekkel szembeni kegyetlen verbális támadások nem alkalmasak arra, hogy szerepük legyen a nyilvános viták minél szabadabbá, minél teljesebbé tételében.¹⁶⁰ Nem látta alátámasztottnak azt a megállapítást sem, hogy a tüntetés tulajdonképpen csak kis részben támadta az elhunyt személyét, mivel a felekezet közvetlenül Snyder családjához is címzett nyilatkozatokat.¹⁶¹ Véleménye szerint néhány órányi békét hagyni a családtagoknak, anélkül, hogy zaklatástól kellene tartaniuk, nem ássa alá a nyilvános vitát.¹⁶²

Érdeemes kiegészíteni néhány gondolattal az eddig bemutatottakat. A captive audience doktrína érinti mindazokat, akik részt vesznek az elhunyt emberi méltóságát legjobban kifejező eseményen. Az emberi méltóság jelentősen érintett kiszolgáltatott személyek esetén,¹⁶³ az pedig köztudott, hogy a temetés résztvevői, érzelmileg rendkívül kiszolgáltatottak. Különösen megviselő egy gyermek számára már maga a gyász, a halál feldolgozása is. Szorongással járhat, akár orvosi kezelések is szükségesek a kialakult testi betegségek gyógyítására.¹⁶⁴ Az idősebbeket is külön említeni kell: amennyiben a temetés méltatlan körülmények között zajlik, az ahhoz vezethet, hogy a traumát kényszeresen, újból és újból átélje az érintett, emiatt pedig gyógyszeres és pszichiátriai kezelés válhat szükségessé.¹⁶⁵ Ha egy temetéshez, az elhunytat sértő kíséret társul, a személyiségfejlődés szempontjából beláthatatlan hátrányok keletkeznek. Úgy vélem, nehezen elképzelhető egy skandáló tömeggel párosított, ámde méltóságteljes temetés. Érzékelhető: nem mindegy, hogy megelőzzük a jogsértést vagy utólag szankcionálunk.

A konkrét ügyre visszatérve, egy katona temetése esetén nem tartom aránytalan korlátozásnak a temetés idején és helyén a gyülekezés megtiltását, mivel az megtartható bármely neves katonai (jellegű) létesítménynél is, ugyanazon célt elérve. Erre felhívja a figyelmet *Alito* bíró is.¹⁶⁶

Számos kérdés merül fel: válhat-e valakinek a temetése / egy temető, nyilvános vita-fórummá? A fogoly közönség doktrína alkalmazása elegendő-e ahhoz, hogy adott esetben teljes tilalmat kapjon a temetőben (és környékén) történő gyülekezés / vélemény-

¹⁵⁷ Uo. IV. 15.

¹⁵⁸ Snyder v. Phelps 562 U.S. (2011), ALITO, J., dissenting, 1.

¹⁵⁹ Snyder v. Phelps 562 U.S. (2011), ALITO, J., dissenting, 1.

¹⁶⁰ Uo. I. 2.

¹⁶¹ Példaként lásd : Uo. III. 8.

¹⁶² Uo. IV. 12.

¹⁶³ TÖRÖK BERNÁT: *A Legfelsőbb Bíróság ítélete az emberi méltóság sérelmét megállapító médiahatósági határozatról. Az emberi méltóság hatósági védelmi kérdései a médiajogban.* Jogesetek Magyarázata, 2012/3. szám 63. p.

¹⁶⁴ Győri Ítéletábla Pf.I.20.264/2008/5. sz. (forrás: www.birosag.hu).

¹⁶⁵ Miskolci Törvényszék 13.P.22.425/2012/40. sz. (forrás: www.birosag.hu).

¹⁶⁶ Snyder v. Phelps 562 U.S. (2011), ALITO, J., dissenting, III. 4.

nyilvánítás? Megfelelő, ha a közügy címszó alatt a véleménynyilvánítás védelmi szárnya alá vesszük az ilyen cselekedeteket?

A válaszok keresése során meg kell említeni, hogy Westboro megosztó volta kettő reakciót, megoldási lehetőséget körvonalazott eddig.

Az egyik, Anglia és Kanada lépését foglalja magában. A Westboro Baptist Church tagjai Kanada területére szeretettek volna utazni, hogy egy temetésen tüntetést tartsanak. Ennek megakadályozását a határőrség feladatává tették oly módon, hogy gátolják meg a felekezet tagjainak az ország területére történő belépését.¹⁶⁷ Angliában is tüntetést szeretettek volna tartani a Westboro tagjai, igaz, nem temetés kapcsán, hanem egy olyan előadás miatt, amely egy homoszexualitása miatt megölt férfiről szólt. A megoldás ugyanaz volt, az ország területére történő belépés tilalma.¹⁶⁸ Nem nehéz belátni egyrészt azt, hogy e megoldás csak külföldi személyek vonatkozásában lehet irányadó, másrészt azt sem, hogy jogszabályi hiányokat ilyen módszerrel nem lehet megoldani.

Éppen emiatt szükséges megnézni, hogyan reagál ezekre a problémákra az Egyesült Államok (válasz)szabályozása. Ez és számos más hasonló, a Westboro Baptist Church által megtartott temetési tüntetés (is) odavezetett (közel 600 temetésen tüntettek eddig¹⁶⁹), hogy *Barack Obama* elnök aláírja az Honoring America's Veterans Act-et és kimondja: a veteránok nyughelye megszentelt föld.¹⁷⁰

A törvény akként rendelkezik, gátat vetve a katonai temetések tüntetések általi megzavarásának, hogy a fegyveres erők tagjainak és egykori tagjainak temetésén tiltott az efféle tevékenység, 120 perccel a katonai temetés előtt és után.¹⁷¹ Ehhez a törvény egy további feltételt is támaszt azzal, hogy meghatározza a tiltottság fizikai határait. Így pl. a temetés helyének határától 300 láb távolságon belül (*kb. 90 m.*) tiltott.¹⁷² A törvény előrelátó módon tartalmazza azt is, hogy a katonai halottak közeli családtagjainak tartózkodási helyétől, otthonától vagy lakóhelyétől számított 500 lábon (*kb. 150 m.*) belül is tiltott az ilyen tevékenység.¹⁷³ Ez azért is fontos meghatározás, mert az otthon kiemelten fontos érték / érdek, egy utolsó mentsvár, ahova visszavonulhat az ember a nap történései elől és egyben az a hely, amelyben a gyülekezők oda szervezett véleménynyilvánításának foglyává válhat.¹⁷⁴ Másfelől megakadályozható így, hogy mintegy pótlólagosan, az elhunyt hozzátartozóinak háza elé vonuljanak a véleménynyilvánítók.

A törvény elsősorban a veterán katonáknak szól, így leszűkül a védelmi köre a katonai temetésekre.¹⁷⁵ Ha ebből a törvényből ihletet is merít a készülő, új gyülekezési jo-

¹⁶⁷ <http://www.cbc.ca/news/canada/manitoba/church-members-enter-canada-aiming-to-picket-bus-victim-s-funeral-1.703285> (2016.10.25.)

¹⁶⁸ http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/england/hampshire/7898972.stm (2016.10.25.)

¹⁶⁹ *Snyder v. Phelps* 562 U.S. (2011), Opinion of the Court, I A. 1.

¹⁷⁰ http://www.huffingtonpost.com/2012/08/06/honoring-americas-veterans-act-obama_n_1748454.html (2016.10.25.)

¹⁷¹ Honoring America's Veterans and Caring for Camp Lejeune Families Act of 2012, Title VI., Sec.601., Page 126., STAT. 1196., Sec. 1388., (a) „...it shall be unlawful for any person to engage in an activity during the period beginning 120 minutes before and ending 120 minutes after such funeral, ...”

¹⁷² Honoring America's Veterans and Caring for Camp Lejeune Families Act of 2012, Title VI., Sec.601., Page 126., STAT. 1196., Sec. 1388., (1) (A), (i).

¹⁷³ Honoring America's Veterans and Caring for Camp Lejeune Families Act of 2012, Title VI., Sec.601., Page 126., STAT. 1196., Sec. 1388., (2) (A), (3).

¹⁷⁴ 13/2016. (VII. 18.) AB hat., ABK 2016/17. [43] 6.2.

¹⁷⁵ Megjegyzem, teljesen életszerű akár Magyarországon is az említetthez hasonló eset (még ha ritkábban is), hisz voltak katonáink Afganisztánban (halálos áldozattal), és részt vesznek az Iszlám Állam elleni küzdelemben is.

gi törvényünk, érdemes valamennyi temetésre kiterjeszteni a védőhálót, hisz mindenkinek egyformán jár a méltóság a halálban is. Sőt, mindez nemcsak a temetésre, hanem a temetőkre is bővítendő.

Erre a szabályozási hiányra már felhívta a figyelmet *Bragyova András* alkotmánybíró is, kimondva, hogy vannak helyek, amelyek kímélendők gyűlésektől – ilyenek a temetők is –, ahol mindenképp tiltottnak kellene lenniük (pl. mert azok nemzeti szimbólumnak számítanak).¹⁷⁶

Tegyük fel a kérdést, mivel jár az, ha egy temetőben gyakorolják az emberek gyülekezési jogukat? Gondoljunk itt egy megemlékezésre, egy gyászmenetre a városi temetőben.¹⁷⁷ A temető a gyászolók visszavonulási helye,¹⁷⁸ nyilvános rendezvény megtartásával, olyan témában, amely társadalmilag nagy jelentőséggel bír, nyilvános vitafórummá válik a temető (nem úgy, mint „magán” megemlékezés esetén).¹⁷⁹ A gyülekezési jog magában foglalja a provokatív megnyilvánulásokat is,¹⁸⁰ így ilyen esetben ezt szintén el kell viselni. Ennek kapcsán meg kell említeni, hogy a temetők nyilvános vitafórummá tételével járó tűrési kötelezettség, véleményem szerint annak a tűrését is hordozza, hogy a tüntetőkön túl ellentüntetők is megjelenhessenek.¹⁸¹

Érdemes kitérni a temetők visszavonulási funkciójára. Önkéntelenül egy párhuzam jut az ember eszébe: a magány, a visszavonulás jogával való párhuzam. Az általános személyiségi jog magánélethez való jog keretében védi az egyén intimszféráját, amely biztosítja számára a személyiség szabad kibontakoztatását, azt, hogy visszavonulhasson, békén hagyják, meglegyen a szféra, amelybe senki más nem tekinthet be.¹⁸² Ez elsősorban úgy jelenik meg, hogy a magánlakás az emberi méltóságot védi, „utolsó menedékként”.¹⁸³ Persze tisztában kell lenni azzal, hogy nem lehet egy az egyben alkalmazni ezeket a gondolatokat egy temetőre, de nem is érdemes, hiszen ténylegesen és eredetileg a magánlakás az, amely a visszavonulási jog gyakorlására szolgál. Mégsem hagyható figyelmen kívül a hasonlóság, mely megnyilvánul abban, hogy a temetőknek szintén az elvonulás a funkciójuk, a szeretteinkről megemlékezés, mellyel személyiségünket, érzelmi, lelki világunkat a lehető legteljesebb és korlátozásoktól mentes módon kibontakoztathatjuk.

A már fentebb felmerült kérdések további vizsgálatokor felmerül, generálisan meg lehet-e határozni (érdemes-e) olyan helyeket (a temetők kiindulópontján kívül), amelyek kegyeleti okokból kímélendők? A német gyülekezési jogi törvény kísérletet tesz erre: tiltott vagy legalábbis korlátozható a gyülekezés a megölt európai zsidók berlini em-

---

[http://index.hu/belfold/2010/08/29/szamitani_lehetett_a_tamadasra_afganisztanban/\(2016.10.25.\)](http://index.hu/belfold/2010/08/29/szamitani_lehetett_a_tamadasra_afganisztanban/(2016.10.25.)).<http://mno.hu/belfold/mennek-magyar-katonak-az-islam-allam-ellen-1281774> (2016.10.25.).

¹⁷⁶ 75/2008. (V. 29.) AB hat., ABH 2008/1. Dr. Bragyova András alkotmánybíró különvéleménye, 3.2.3.

¹⁷⁷ BVerfGE 1 BvR 980/13, I., 2.

¹⁷⁸ Uo. I., 9. (az Amstgericht megállapítása).

¹⁷⁹ Uo. II., 20.

¹⁸⁰ Uo. I., 16. (a).

¹⁸¹ <http://www.cbc.ca/news/canada/manitoba/church-members-enter-canada-aiming-to-picket-bus-victim-s-funeral-1.703285> (2016.10.25.) – A már említett kanadai Westboro esetről már szerveződött az ellentüntetés, arra az esetre, ha sikerül megtartania a tüntetést Westboronak. <http://www.usatoday.com/story/news/nation/2013/04/22/boston-funeral-westboro/2103243/> (2016.10.25.) – Olyan eset is volt, mikor ténylegesen megjelentek ellentüntetők, akiknek a célja az volt, hogy megállítsák a tüntetőket a temetés megzavarásában.

¹⁸² ZAKARIÁS 2013, 76. p.

¹⁸³ Uo. 78. p.

lékművénel [ehhez hasonló helyeket Landgesetz (tartományi törvény) is megállapíthat].¹⁸⁴ Más helyeket ennyire konkrétan nem határoz meg a törvény, azonban szintén megtiltható vagy korlátozható a gyülekezés történelmileg kiemelkedő emlékműveknél, valamint azon nemzeti jelentőségű emlékműveknél, amelyek a nemzetiszocialista zsarnokság és önkény által megvalósított embertelen bánásmód áldozataira megemlékezni szolgálnak, feltéve, hogy a körülmények alapján megállapítható, hogy a gyülekezési jog gyakorlása sértené az áldozatok emberi méltóságát.¹⁸⁵

Adott esetben az sem szükséges, hogy a rendezvényt az említett helyek valamelyikére szervezzék, azok melletti elhaladás (az útvonal alapján) elég lehet, már azzal is sérülhet az áldozatok méltósága.¹⁸⁶

Érdeemes megvizsgálni, hogy hazánkban miként jelennek meg, egyáltalán megjelennek-e a temetési tüntetések, s ennek kapcsán szükséges-e szabályozni a kérdést a hazai viszonyok tekintetében.

Göncz Árpád temetése kapcsán többen adtak annak hangot, hogy ha egyes politikusok nem magánszemélyként kívánnak részt venni a temetésen, a temetőkapunál akadályozzák meg azok részvételét.¹⁸⁷ A korábban már említettek szerint, az is lehetőséget ad temetésen tüntetésre, ha egy katona meghal külföldön (háborúellenes tüntetés).¹⁸⁸ Ugyanígy, egy emberölés áldozatának temetése¹⁸⁹ (halálbüntetés melletti tüntetés, ellentüntetők esetén halálbüntetéssel szembenállás) is alkalmat nyújthat tüntetésre. A hivatkozott esetekben erre nem került sor, azonban ennek lehetősége folyamatosan fennállt és fennáll.

A már korábban említettek szerint, Westboro vállalta volna, hogy más országba utazzanak tagjai temetési tüntetés érdekében, ami azt jelenti, hogy vannak szervezetek, amelyek ilyen irányultságú tevékenysége igenis létezik, hazánkba is utazhatnak tagjaik, sőt, nem kizárt, hogy nálunk is létrejöjjenek hasonló szervezetek.

Más, megemlékezésre szolgáló helyek szintén figyelmet kaphatnak. Példaként hozható Veszprém, ahol egy szélsőjobboldali felvonulás egy holokauszt emlékműnél tervezte elhaladását, amellyel kapcsolatban ellentüntetés szervezése folyt az említett emlékműhöz.¹⁹⁰ Ahogy azt korábbiakban jeleztük: bizonyos emlékművek mellett, pusztán az elhaladás is sértheti az áldozatok méltóságát.

Mindezekből következik tehát, hogy igen, szükséges-e kérdéskört már most rendezni, annak érdekében, hogy megelőzhessük a jogsértéseket azáltal, hogy rendelkezünk azon eszközökkel, melyek jogilag megfelelő, megnyugtató megoldást kínálnak.

¹⁸⁴ § 15 Abs. 2 VersG.

¹⁸⁵ § 15 Abs. 2. Nr. 1., 2. VersG.

¹⁸⁶ BVerfGE 1 BvR 961/05, I., 7. Ebben az esetben a megölt európai zsidók berlini emlékműve mellett haladt volna el a felvonulás, azzal a mottóval, hogy: „60 év felszabadulási hazugság – le a büntudat kultusszal!”

¹⁸⁷ <http://www.origo.hu/itthon/20151106-orban-viktor-temetes-aktivista-goncz-arpad.html> (2016.10.25.).

¹⁸⁸ http://index.hu/belfold/2010/08/29/szamitani_lehetett_a_tamadasra_afganisztanban/ (2016.10.25.). <http://mno.hu/belfold/mennek-magyar-katonak-az-islam-allam-ellen-1281774> (2016.10.25.).

¹⁸⁹ <http://www.origo.hu/itthon/20120723-otszazan-tuntettek-a-halalbuntetesert-bandy-kata-temetese-esteben.html> (2016.10.25.).

¹⁹⁰ <http://www.veszpremkucac.hu/szelsojobb-ellentuntes-veszpremben/> (2016.10.25.).

6. A gyülekezés ideje

Vannak olyan időpontok, amelyek valamilyen okból emblematikusak, mikor nem lehet más időpontban megtartani a rendezvényt, mivel az értelmét vesztené.¹⁹¹

A német Szövetségi Alkotmánybíróság ugyanakkor pont emiatt, egy sor ilyen napot tett tiltottá (elsősorban) a szélsőjobboldali rendezvényeknek, így pl. január 27-ét¹⁹² (a nemzetiszocializmus áldozatainak emléknapja, ekkor történt meg az auschwitzi koncentrációs tábor felszabadítása).¹⁹³

Talán legjobban példázza a kegyelet és gyülekezés ütközését (kihasználását) Rudolf Heß halálának napja. Emléknapot szerveztek számára, ám a rendezvény megtartását megtiltották, mivel a közvetlen veszélye állt fenn annak, hogy megvalósítaná a nemzetiszocialista önkény és zsarnokság életése vagy helyeslése bűncselekményt.¹⁹⁴ Az is az okok közt szerepelt, hogy a megemlékezés csak ürügy, a rendezvény mottója az volt, hogy „Többet ért neki becsülete, mint szabadsága”,¹⁹⁵ ő a „békéért repülő”¹⁹⁶ 197 személy, egy mártír tulajdonképpen, emiatt tisztelegni akarnak előtte temetkezési¹⁹⁸ helyén.¹⁹⁹ Az ügy a német Szövetségi Alkotmánybíróság elé került. Megállapította, hogy egy ilyen rendezvény sértené az elhunyt és a túlélő áldozatok emberi méltóságát.²⁰⁰ Továbbá kifejtette azt is, hogy Rudolf Hess, mint nemzetiszocialista vezető túlmagasztalása, egyben a nemzetiszocialista rezsim helyeslésének minősül.²⁰¹ Következésképpen: mint egy nemzetiszocialista vezéregyéniség (tevékenységének) pozitív kiemelése, a zsarnokság és önkény helyeslése, ugyanakkor, ha magát a személyét emelik ki pozitívan, noha nemzetiszocialista vezető volt, akkor is csak egy egyént értékel kedvezően és nem a nemzetiszocialista emberi jogi jogsértéseket.²⁰²

Mindezek alapján tehát: a gyülekezési jog és ezzel társulva a kegyeleti jog ennek keretében történő gyakorlása²⁰³ sértheti az (elhunyt) áldozatok méltóságát (tehát konkuráló kegyeleti jogok merülnek fel), emellett a közrendet, köznyugalmat is, így utóbbiak javára billen a mérleg: nem gyakorolható egyes személyek esetén gyülekezési jog keretében

¹⁹¹ 75/2008. (V. 29.) AB hat., ABH 2008/1. IV., 3.1.

¹⁹² Az sem számít, ha megpróbálják más témába burkolni, pl. „a pénzügyitől az euróválságig – vissza a német márkával!” – BVerfGE 1 BvQ 4/12 I. 2.

¹⁹³ GASSNER, KATRIN: *Die Rechtsprechung zur Versammlungsfreiheit im internationalen Vergleich*. Mohr Siebeck, Tübingen, 2012. 106. p.

¹⁹⁴ BVerfGE VGH 24 B 06.1894., I., 1.

¹⁹⁵ BVerfGE VGH 24 B 06.1894., I. 3.

¹⁹⁶ BVerfGE VGH 24 B 06.1894., I. 3.

¹⁹⁷ Ez arra utal, hogy Rudolf Hess a britekkel béketárgyalást kívánt kezdeményezni a II. világháború idején, ezért Skóciába repült. http://mult-kor.hu/20110510_maig_rejtelyes_rudolf_hess_utazasa (2016.10.25.).

¹⁹⁸ Mivel temetkezési helye egyfajta neonáci zarándokhellyé vált, hamvai szétszórásáról döntöttek http://index.hu/kulfold/2011/07/21/felszamoltak_rudolf_hess_sirjat_bajororszagban/ (2016.10.25.).

¹⁹⁹ BVerfGE VGH 24 B 06.1894., I. 3.

²⁰⁰ BVerfGE VGH 24 B 06.1894., II. 49.

²⁰¹ BVerfGE VGH 24 B 06.1894., II. 44.

²⁰² BVerfGE VGH 24 B 06.1894., II. 37.

²⁰³ Az EJEK megállapításai jól tükrözik a gyülekezési jog és mások jogainak egymáshoz feszülését: 52 A közbiztonság, mások jogainak és szabadságának védelme miatti intézkedések törvényes célokat követnek; 66 A véleménynyilvánítás és gyülekezés szabadságának vizsgálatakor figyelemmel kell lenni arra, hogy a véleménynyilvánítás mások faji hovatartozása alapján megfélemlítő, fenyegető módon érintik e jogaik, szabadságaik gyakorlását. *Case of Vona v. Hungary* (Application no. 35943/10) Judgment of 9 July 2013

a kegyeleti jog (azonban önálló gyakorlása nem tiltható meg). Noha fizikai erőszak nem valósul meg adott esetben, jogsérelmet eredményezhetnek a szóbeli megnyilvánulások is.²⁰⁴ Összegezve mindezt, megállapítható, hogy a gyülekezés korlátozása vagy éppen tiltása a szükségesség jegyében zajlik ilyen esetekben.

Fontosnak tartom megjegyezni, hogy hazánkban is találkozhatunk ehhez hasonló rendezvénnyel. Példaként hozható, amikor Székesfehérváron, a budavári kitörés emléknapi napjára szervezett rendezvényen olyan kijelentések hangzottak el az előadótól, mint „*dicsőség a Waffen SS-nek!*”; „*dicsőség Szálasinak!*”.²⁰⁵ Alapjog esetünk jogi megállapításai alkalmazhatóak e példára is: a nemzetiszocialista és nyilas önkényuralom helyeslése sérti ezeknek a rendszereknek a zsarnoksága és önkényének következtében elhunyt áldozatok emberi méltóságát, ezzel együtt kegyeleti jogaikat.

Az említett példa kapcsán a hazai szabályozásra is fel kell hívni a figyelmet. A magyar gyülekezési jogi törvény szerint a rendőrség feloszlatja azokat a rendezvényeket, amelyek mások jogainak sérelmével járnak.²⁰⁶ Ez megfelelő akkor, ha a hatóság nem tiltja meg előzetesen a rendezvény megtartását, mivel a bejelentés alapján nem találja azt megalapozottnak és csak a rendezvény megtartásakor észleli annak jogsértő jellegét. Ebből egy probléma is adódik ugyanakkor: nehéz helyzetbe kerül a jogalkalmazó, ha megtiltani kívánja a rendezvény megtartását, mivel előre látható annak jogsértő jellege. „*Ha a bejelentéshez kötött rendezvény megtartása a népképviselői szervek vagy a bíróságok zavartalan működését súlyosan veszélyeztetné, vagy ha a közlekedés más útvonalon nem biztosítható, a rendőrség (...) a rendezvénynek a bejelentésben megjelölt helyszínen, vagy időben való megtartását megtilthatja.*”²⁰⁷ Látható, hogy e szabályozás nem engedi a mások jogait és szabadságát közvetlenül veszélyeztető esetekben a rendezvény, itt konkrétan megemlékezés előzetes megtiltását, így ennek rendezése szükséges lehet.

A megemlékezések megtiltása azért is fontos kérdés, mert egyszeri tiltásuk / feloszlatásuk kihat a jövőre, hisz az elkövetkezendő években is hasonlóan fognak eljárni az illetékes szervek (várhatóan). A fentiek tükrében azt gondolom, az arányosság tesztjét kiállja a kegyeleti jog és az azt támogató gyülekezési jog korlátozása, tiltása megemlékezéseknél, különös tekintettel arra, hogy ez, az egyénként, önállóan gyakorolt kegyeleti jogra nem vonatkozik.

A gyülekezés idejénél utolsó gondolatként azt lehet megállapítani, hogy nem lehet és nem is érdemes erre vonatkozó konkretizálást tenni törvényben, hiszen más és más körülmények eltérővé teszik egy időpont megítélését, így érdemes a döntést a gyülekezési joggal érintett hatóságok józan belátására, mérlegelésére bízni, utat engedve annak, hogy kimunkálják annak pilléreit a jogalkalmazási gyakorlatban.

²⁰⁴ Legfelsőbb Bíróság 2053/2009. számú gazdasági elvi határozat

²⁰⁵ <http://feol.hu/belfold/szalasit-eltette-az-egyik-szonok-szelojobbos-szervezetek-a-budavari-kitoresre-emlekeztek-szekesfehervaron-1751822> (2016.10.25.)

²⁰⁶ 1989.évi III. tv. 2. §(3) „*A gyülekezési jog gyakorlása (...) nem járhat mások jogainak és szabadságának sérelmével.*” 14. § (1) „*Ha a gyülekezési jog gyakorlása a 2. § (3) bekezdésében foglaltakba ütközik, (...) a rendőrség a rendezvényt feloszlatja.*”

²⁰⁷ 1989.évi III. tv. 8§ (1).

7. Többlettűrés a halál után – kivétel a főszabály alól?

Témánk elemzése során nem lehet elmenni amellett a kérdés mellett, hogy közszereplők esetén beszélhetünk-e megkülönböztetésről haláluk után, lehetséges-e, hogy még ekkor is fennáll a többlettűrés kötelezettségük,²⁰⁸ amely esetleg legitimációját adhatná a már említett típusú gyülekezéseknek?

Az elhunytak nem lehet többlettűrés kötelezettsége halála után, mivel személyisége megszűnik létezni. Azonban személyiségi értékei továbbra is élnek a kegyeleti jogok kegyeleti jogába beépülve, véleményem szerint részükről többlettűrés kötelezettség áll fenn az elhunyt emlékével kapcsolatos jogsértések esetén. Ez hozzájárul ahhoz, hogy az elhunyt személyiségi értékei minél teljesebb módon képesek legyenek transzformálódni az őt túlélők személyiségi jogába.

A jogalkalmazás is ennek az álláspontnak a követését mutatja. Az elhunyt közszereplőt ért sérelem esetén (vagy ha még életében indított pert, de halála után jogutódja perbelép és érvényesíti igényét) többlettűrés kötelezettség áll fenn. Tipikus esete, mikor a bulvársajtó becsmérlő véleményt közvetít, azonban a kegyeleti jog megsértését nem lehet megállapítani, ha az olyan mértékű, amelyet még el kell viselni közszereplőként.²⁰⁹

A véleménynyilvánítás alapjoga verseng a jóhírnévhez fűződő alapjoggal. Jóllehet, a bírósági gyakorlat az előbbinek ad teret, a többlettűrés kötelezettség így sem jelentheti azt, hogy el kell viselni az elhunyt emberi méltóságát sértő véleménynyilvánítást, mivel az annak korlátját képezi.²¹⁰

Mindezek alapján nem tartom indokoltnak a többlettűrés kötelezettségre hivatkozással az elhunyt közszereplő kivételként való megjelenítését (különösképp azért, mert a sérelmek valószínűsíthetően leggyakrabban ezt a kört érintik). A temetés, a társadalmilag kialakult közfelfogás szerint is a kegyeleti jog magva, legfőbb kifejezője az elhunyt-ra való emlékezetnek, így annak méltatlanná tétele az elhunyt még fennmaradt emberi méltóságának egyik legsúlyosabb megsértése. A kiszolgáltatott érzelmi helyzetben lévő kegyeleti jogosultaktól pedig méltánytalan lenne elvárni, hogy a többlettűrés jegyében elviseljék a saját személyiségüket és az elhunyt emlékéét sértő magatartásokat.

8. Járulékos jogsértések – a gyülekezés propagandája

A rendezvények szükségszerű velejárója, hogy azon előkerülhetnek képek, nevek, skandalások hangoznak el, amelyeknek kettő oldala van: tüntetnek valaki / valami mellett vagy épp ellene. Előbbi kevésbé problematikus, ugyanakkor kegyeleti jogot sértővé válhat. Az általános személyiségi jogból következően védett kell hogy legyen az „*egyres ember életéről alkotott kép*”²¹¹, amelynek részelemét képezi a jó hírnévhez való jog, a névjog, a kimondott szó védelméhez való jog, valamint a saját képmáshoz való jog.²¹² Jelenlegi felfogásunk szerint a halál után az elhunyt emlékének védelme megkívánja,

²⁰⁸ 7/2014. (III. 7.) AB hat., 2014/1.III. [34] 2.2.; valamint 2013. évi V. tv. 2:44. §.

²⁰⁹ Fővárosi Törvényszék P.24473/2010/15. sz. (forrás: www.birosag.hu).

²¹⁰ Fővárosi Törvényszék 65.P.20.159/2008/26. sz. (forrás: www.birosag.hu).

²¹¹ ZAKARIÁS 2013, 82. p.

²¹² Uo. 82. p.

hogy életműve valós tartalommal maradjon fenn. Ezen elvárás során fontos szerepet játszik az elhunyt életéről alkotott kép védelme. A propaganda célja, hogy „*emberek milliói érzelmileg kapcsolódhassanak nagyon is emberi értékekhez.*”²¹³ A propagandában megnyilvánuló kisajátítás azonban nem lehet cél. Ez megjelenhet olyan konkrét formában is, mikor valamely személy szellemi hagyatékát formálja valaki magáévá vagy épp teszi céljai elérésének eszközévé. Pusztá tárgyá, annak biztos tudatában, hogy történelmünk kiemelkedő alakjai esetén még jogkövetkezéssel sem kell számolnia. A névviseléshez való jogot sérti a név olyan módú felhasználása, amely az elhunyt személy jellemével, karakterével nem feleltethető meg.²¹⁴ *Kossuth* mind a rendszerváltás előtt,²¹⁵ mind a rendszerváltás után²¹⁶ emblematikus alakja volt az illetén szándékoknak. A hányattatott sorsú *József Attilát* is (eddig) négy alkalommal temették el.²¹⁷ Az ember, nem válhat pusztá tárgyá,²¹⁸ megengedhetetlen „*az embert emberi mivoltánál fogva megillető értékek megvetése.*”²¹⁹

A személyek megsértésére irányuló tüntetések esetén különösen jelentős lehet a (megszerkesztett) képmás, valamint a szó ereje. A véleménynyilvánítás sértő, bántó jellegét is ölthet. Azonban a véleménynyilvánítás sem korlátok nélküli: a lealacsonyító, indokolatlanul bántó kifejezések, felesleges sértegetések nem megengedettek,²²⁰ mint ahogy az sem, hogy valakit ténybeli alap nélkül, egy elmarasztalt társadalmi jelenséggel hozzanak összefüggésbe.²²¹

9. Tanulságok a magyar gyülekezési jogi törvény számára

Az Alkotmánybíróság 2016-ban mulasztásos alaptörvény-ellenes helyzetet állapított meg a gyülekezési jog és magánszférához való jog kollíziója kapcsán,²²² amely nyomán új gyülekezési jogi törvény van készülöben.²²³

²¹³ PETŐ ANDREA: *Zoja, a Szovjetunió hőse* – http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/zoja_a_szovjetunio_hose/ (2016.10.25.)

²¹⁴ EHMANN, HORST: *Anhang zu §12: Das Allgemeine Persönlichkeitsrecht* In: HARM PETER Westermann (herausgegeben von): *Bürgerlicher Gesetzbuch. Handkommentar mit EGBGB, ErbbauVO, HausratsVO, LPartG, ProdHaftG, UKlaG, VAHRG, und WEG*, Aschendorff Rechtsverlag, 2004. 87. Abs. 308. p.

²¹⁵ GYARMATI GYÖRGY: *A Rákosi-korszak. Rendszerváltó fordulatok évtizede Magyarországon 1945-1956*. Rubicon-Ház Bt. kiadó, Budapest, 2011. 241. p.

²¹⁶ <http://www.dehir.hu/belfold/kossuth-leszarmazottja-tiltakozik-az-mszp-akcioja-miatt/2012/10/31/> (2016.10.25.)

²¹⁷ TVERDOTA GYÖRGY: *Temetés, zarándoklat, újratemetés – József Attila, 1942* – http://www.rubicon.hu/magyar/nyomtathato_verzio/temetes_zarandoklat_ujratemetes_jozsef_attila_1942/ (2016.10.25.)

²¹⁸ Ilyennek tartom, a Baudewin említette esetet, mikor preparált emberi testeket kiállítanak [BAUDEWIN, CHRISTIAN: *Der Schutz der öffentlichen Ordnung im Versammlungsrecht*. Internationaler Verlag der Wissenschaften, Frankfurt am Main, 2014. 68. Abs. 82], valamint úgy vélem, ide tartozik, mikor egy televíziós műsorban egy ember halálát, nyereményjáték tárgyává degradálják [NMHH Médiatechnikai Hatóság 169/2013. (I.30.) sz. határozata 10.].

²¹⁹ ZAKARIÁS, 2014. 114. p.

²²⁰ PK 12. szám.

²²¹ Fővárosi Ítélet 2.Pf.20.756/2007/3. sz. (forrás: www.birosag.hu).

²²² 13/2016. (VII. 18.) AB hat., ABK 2016/17. határozat rész.

²²³ <http://www.origo.hu/itthon/20160712-a-kormany-uj-gyulekezési-torvenyt-keszit-elo.html> (2016.10.25.); <http://www.kormany.hu/hu/igazsagugyi-miniszterium/hirek/a-tarsadalmi-elvarasoknak-megfelelo-gyulekezési-torveny-keszul> (2016.10.25.)

A legfőbb problémát az jelenti, hogy „Az Alkotmánybíróság (...) észlelte azt is, hogy a jogalkalmazók a jelenlegi szabályozási környezetben eszköztelenek azon alapvető jogok vagy alkotmányos értékek sérelmének felmerülése esetében, amelyek nem kerültek a Gytv. 8. § (1)²²⁴ bekezdésében kiemelt tilalmi okok szabályozási körébe.”²²⁵

Kegyeleti jogi szempontból mi javasolható a gyülekezési jogi törvénybe? Melyik, fentebb ismertetett külföldi modell jelenthet a magyar szabályozás számára mintát? Az Egyesült Államok vagy Németország megoldása?

Úgy hiszem, a kettő együtt. A következőkben nem kívánok egy komplett, átfogó alternatívát felvázolni, hiszen a teljesség igényéhez további vizsgálatok lennének szükségesek, amelyekre e dolgozat keretében nincs lehetőség, és nem is lehet cél, az a kodifikátorok feladata. Ami lényeges, hogy megvilágításra kerüljenek az egyes problémás pontok. Mindennek fényében, a következő alternatíva javasolható a gyülekezési jogi törvénybe:²²⁶

8§ (4) Tilos rendezvényt tartani temetőben. Temetés esetén tilos rendezvényt tartani a temető határaitól számított 300 méteren belül, 120 perccel a temetés kezdete előtt és befejezése után. Megtiltható vagy korlátozható az elhunyt hozzátartozóinak lakóhelyétől vagy tartózkodási helyétől számított 300 méteren belül szervezett rendezvény a temetés napján.

(5) A (4) bekezdés nem alkalmazható a budapesti Fiumei úti temetőre, a Farkasréti temetőre, valamint az Újköztemetőre.

(6) Megtiltható vagy korlátozható rendezvény tartása történelmileg kiemelkedő emlékműnél, valamint azon nemzeti jelentőségű emlékműnél, amely a nemzetiszocialista, illetve a kommunista zsarnokság és önkény által megvalósított embertelen bánásmód áldozataira megemlékezni szolgál, feltéve, hogy a körülmények alapján megállapítható, hogy a gyülekezési jog gyakorlása sértené az áldozatok emberi méltóságát.

(7) A helyi és kerületi önkormányzat képviselő-testülete rendeletében a (6) bekezdésben felsoroltakon túl további helyeket is megállapíthat a (6) bekezdés feltételeinek a fennállása esetén.

Néhány kitétel magyarázatra szorul:

A (4) bekezdés magyarázatához tartozik, hogy az Egyesült Államokban megalkotott Honoring America's Veterans Act az alapja, a korábbiakban ismertetettek szerint. Ugyanakkor, az említett törvényben meghatározott fizikai határokat túlzottan kevésnek tartom, véleményem szerint azok alkalmazása mellett, hangerősítő eszközökkel megzavarható egy temetés. Úgy vélem 300 méter mutatkozik kellően nagy távolságnak, mint ahogyan az a Snyder v. Phelps ügyben is látható volt.

A hozzátartozók védelmét is fontos megjeleníteni, amennyiben elhunyt hozzátartozójuk okán a temetői tiltás miatt a hozzátartozók lakhelyét választanák a véleményük kifejezéséül a rendezvény résztvevői. Ugyanakkor abszolút tiltás sem adható, mivel más

²²⁴ 1989. évi III. tv. „8. § (1) Ha a bejelentéshez kötött rendezvény megtartása a népképviselői szervek vagy a bíróságok zavartalan működését súlyosan veszélyeztetné, vagy ha a közlekedés más útvonalon nem biztosítható, a rendőrség a bejelentésnek a hatósághoz való beérkezésétől számított 48 órán belül a rendezvénynek a bejelentésben megjelölt helyszínén, vagy időben való megtartását megtilthatja.”

²²⁵ 13/2016. (VII. 18.) AB hat., ABK 2016/17. [38] 5.

²²⁶ A szakaszok megjelölése a jelenleg hatályos 1989. évi III. tv. rendszerét követik.

jellegű rendezvényt nem szabad tiltani előzetesen, mérlegelés nélkül. Emellett a meg-szövegezésből is adódik, hogy nem az elhaladásra, érintésre, hanem ott szervezett ren-dezvényre vonatkozik.

A (4) bekezdés kapcsán fontos megjegyezni, hogy egy temetésen, több személyi pusztá részvétele nem tiltott, hiszen az, a kegyeleti jog gyakorlásának tekinthető, a temetés nem minősül ezáltal gyülekezési jogi értelemben vett rendezvénynek. A rendezvényi minőség megállapításához többlet szükséges: mint említettük, véleményt fejez ki pusztán a temetésen részvétel, azonban ki kell nyilvánítani a kegyeleti joggyakorlásnál is valamilyen véleményt, a belső elhatározáson felül, a külvilágban megnyilvánuló formát kell hogy öltön több személy közös véleménynyilvánítása (pl. transzparenssek, skandalás, stb...).

Az (5) bekezdés esetén a budapesti Fiumei úti temetőt, a Farkasréti temetőt és az Újköztemetőt azért szükséges kivételként meghatározni, mivel Magyarország talán leg-nevesebb kegyeleti helyei, bátran kijelenthető, hogy a magyar kultúra és történelem leg-nagyobb alakjainak nyughelyei (mind a kedvező és kedvezőtlen történelmi megítélésű-eknek). Emiatt rendezvények tartására ezeken a helyeken a nemzet (kegyelete) igényt tart, így el kell viselni az adott esetben provokatív véleménynyilvánításokat (pláne, hogy megosztó személyiségek nyughelyei is).²²⁷

A (6) bekezdéshez pusztán annyi tehető hozzá, hogy a korábbiakban ismertetett né-met gyülekezési jogi törvény vonatkozó szakaszának²²⁸ szinte teljes átvétele, tekintettel annak kimerítő és jól megszövegezett voltára, azonban annak hiánypótlása egy szem-pontból szükséges: hazánk viszonyaira alkalmazva, a kommunista rendszer áldozatait is érdemes a szabályozási körbe bevonni.

A (7) bekezdés ugyancsak a német szabályozást követi.²²⁹ Szükségesnek tartom en-nek is az átvételét, mivel lehetnek a (6) bekezdésen túl még kegyeleti helyek, amelyek valamilyen okból kívül esnének az ott megjelölteken vagy épp konkretizálhatók kegye-leti helyek (hasonlóan a megölt európai zsidók emlékművéhez).

Összegző gondolatok

A személyiség és annak hatásainak védelme mindenkor legnagyobb feladatunk, azon-ban témánk több oldalról is aktualitást nyer: egyrészt, a 2014. március idusán hatályba lépett Ptk. több változást hozott a személyiségi jog és kegyeleti jog területén. Másrészt 2016-ban, az Alkotmánybíróság a gyülekezési jogi törvényt érintő, mulasztásos alaptör-vény-ellenes helyzetet megállapító határozata nyomán új gyülekezési jogi törvény van készülóban, mely talán már a gyülekezési jog és kegyeleti jog konfliktusának megoldá-sát is magában fogja hordozni.

²²⁷ A Fiumei úti temető területén nyugszik pl.: Deák Ferenc és Kossuth Lajos – <http://nori.gov.hu/nemzeti-emlekhelyek/Budapest/fiumei-uti-temeto/> (2016.10.25.); a Farkasréti temetőben pl.: Rákosi Mátyás, Kará-di Katalin, Hofi Géza; az Új köztemetőben pl.: Kéthly Anna, Nagy Imre – <http://multkor.hu/cikk.php?id=8036&pIdx=4> (2016.10.25.).

²²⁸ § 15 Abs. 2 VersG.

²²⁹ § 15 Abs. 2 VersG.

A jelenlegi szabályozási környezetben azonban, a dolgozat hipotézise nyer igazolást, amely szerint a gyülekezési jog és a kegyeleti jog kollíziója feloldatlan. Ennek az alátámasztására az irányadó egyesült államokbeli és német jogesetek, a vonatkozó külföldi szabályozás, valamint ezeknek a magyar gyülekezési jogi törvénnyel való összevetése révén összehasonlító jogi eszközök segítségével vizsgáltuk a felmerült problémákat.

Empirikus és dogmatikus elemzések útján közelítettünk meg a témához kapcsolódóan számos kérdést. E vizsgálatok során kitértünk a Ptk. hozta változásokra, megvizsgáltuk a kegyeleti jog terjedelmét alanyi és időbeli oldalról is. Szemrevételeztük az emberi méltóság témánkhoz kapcsolódó oldalát, a gyülekezés helyét, idejét, a korlátozások vagy éppen tilalmak szükségességét és arányosságát, sőt, olyan eseteket is megvilágítottunk, mikor a gyülekezési jog és kegyeleti jog kölcsönösen támogatja egymást.

Az így levont tapasztalatokból, végső következtetésként az említett vizsgálati módszerek által hozott eredményekből egy, a külföldi trendek és hazai sajátosságok figyelembevételén alapuló alternatív szabályozást javasoltunk. Meghatároztuk benne azokat a helyszíneket, fizikai és időbeli korlátokat, valamint a főszabály alóli kivételeket, melyek útján az elhunytak és hozzátartozóik személyiségi jogi védelmét a gyülekezési jog viszonyrendszerében jogilag megfelelően megvalósíthatónak tartjuk.

DÁNIEL SZÉL

NEW ISSUES OF POSTHUMOUS LEGAL PROTECTION THE LEGAL PROTECTION OF PERSONALITY RIGHTS OF THE DECEASED AND THE BEREAVED IN RELATION TO THE RIGHT OF ASSEMBLY

(Summary)

In this study, we will present the main changes in the regulation of posthumous personality rights, which was caused by the Civil Code which came into force on 15th March, 2014. However, the main topic of this study is the basic hypothesis according to which there is an unsolved conflict between the posthumous personality rights and the right of assembly in the current regulatory environment.

The actuality of this topic is the result of the decision of Constitutional Court made in 2016, which stated an unconstitutional fault. Therefore, the national regulation of the right of assembly will be reformed. To confirm our basic hypothesis, we will analyse the upcoming problems by the American and German leading cases and the foreign regulation. Further to that, these will be collated with the Hungarian Right of Assembly Act by the help of comparative law.

A number of issues will be analysed by empirical and dogmatic ways. We will examine the changes followed by the Civil Code and the subjective and temporal extent of posthumous personality rights. Moreover, we will examine the related points of human

dignity and the time and place of assembly, as well as the necessity and proportionality of the limitations or prohibitions in connection therewith.

By using the aforementioned test methods, we will suggest an alternative regulation based on foreign models and on the national specialities. In that, there will be defined the places, the physical and temporal limitations and the exceptions to the general rule. These will provide the proper legal protection of personality rights of the deceased and the bereaved in relation to the right of assembly.